

Wet opslag duurzame energie

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels voor de opslag duurzame energie (Wet opslag duurzame energie) (33115).**

De **voorzitter**:

In afwijking van de sprekerslijst geef ik de heer Vos als eerste het woord. Dat is met instemming van de andere woordvoerders. Dit is de maidenspeech van de heer Vos. Zoals gebruikelijk in dit huis mag hij hierbij niet geïnterrumpeerd worden.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Jan Vos** (PvdA):

Voorzitter. Volgend jaar vieren we dat onze democratie 200 jaar bestaat. Eigenlijk is dat natuurlijk een klein beetje onzinnig, want de eerste waterschappen bestaan al heel wat langer. Die dateren uit 1100. Om de lijn nog wat verder door te trekken: de Friezen kwamen al eendrachtig in opstand tegen de belastingheffingen van de Romeinen en daar werd in die tijd ook fysiek flink om geknokt. Wellicht een waarschuwing voor de leden van deze regering bij de behandeling van dit wetsvoorstel vandaag.

Al na twee maanden in het centrum van onze democratie, de Tweede Kamer, is het eenvoudig om de vanzelfsprekendheid van onze verworvenheden als eeuwigdurend te zien, om de vrijheid waarmee de 150 leden van onze Kamer spreken en de vrede waarin de 17 miljoen inwoners van ons land leven als een werkelijkheid te ervaren die niet kan veranderen. Het was Benjamin Franklin, medeopsteller van de Amerikaanse grondwet, die dit maar al te goed beseftte toen hem in Philadelphia in 1787 werd gevraagd naar de uitkomsten van het constituerende beraad. "Zeg dokter, wat hebben we gekregen, een republiek of een monarchie?", was de befaamde vraag. Het antwoord van Franklin: "Een republiek als u hem kunt behouden." In dat antwoord van hem ligt de eerste opdracht besloten van iedere politicus en burger van een vrije samenleving, voor iedere sociaaldemocraat of liberaal, voor de Partij van de Arbeid, de SP en de PVV: het behoud van onze staatsvorm. De democratie waarin wij nu leven, bestaat alleen bij de gratie van het luisteren naar de minderheden en het samen werken aan de opdracht waarvoor wij gezamenlijk staan: een beter Nederland. Het is dus Benjamin Franklin die ruim 200 jaar geleden mijn eerste taak als Nederlands parlementariër definieerde: bescherm de kwetsbare staatsvorm die we hebben geërfd van onze politieke voorgangers. Die staatsvorm lijkt een vanzelfsprekendheid, maar is het niet.

De industriële revolutie die volgde op de democratisering van de westerse samenlevingen, zorgde voor ongekende welvaart. Maar al rond 1900 was een duidelijke keerzijde zichtbaar van de opmars van onze beschaving. We verstoren in straf tempo de natuurlijke balans op onze aarde. Het was opnieuw een republiek, moet ik in alle sociaaldemocratische bescheidenheid bekennen, die het als eerste politicus in volle omvang zag. President Teddy Roosevelt creëerde rond 1900 tientallen natuurwetten en tekende de eerste natuurbeschermingswetten. Hij

werd in zijn kielzog gevormd door politici en activisten in alle landen van de wereld. Sommigen van hen maakten later weer carrière als politicus. Eén schopte het zelfs tot fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid. Tot op de dag van vandaag zijn wij aan hen allen schatplichtig als we wandelen in onze bossen, zwemmen in onze meren of zonnen op onze stranden. Roosevelt definieerde mijn tweede taak als parlementariër: bescherm de aarde, onze natuur is kwetsbaar.

Tot op de dag van vandaag neemt het aantal democratisch bestuurd landen wereldwijd toe. Met name in de laatste decennia is er een flink aantal landen bijgekomen die democratisch bestuurd worden. Een unicum in de wereldgeschiedenis. In de huidige coalitieverhoudingen zou je kunnen stellen dat de ideologie ... Ik dacht dat mijnheer Leegte wilde interrumpen, dat mag niet, maar gelukkig zie ik dat dat niet het geval is.

De **voorzitter**:

U mag ook niet uitlokken!

De heer **Jan Vos** (PvdA):

Dat is een unicum in de wereldgeschiedenis. In de huidige coalitieverhoudingen zou je kunnen stellen dat de ideologie waarvan ik vandaag een representant ben, de sociaaldemocratie, de gematigde variant is van het liberalisme. Daarom durfde ik de republikeinen ook aan te halen. Het socialisme is bij uitstek een internationale beweging. We zingen nog steeds graag de Internationale. Dat weten mijn hier aanwezige collega's wel. Er wordt ook veel, en soms terecht, geklaagd over de Verenigde Naties en de Europese Unie, maar het is goed om te bedenken dat deze organisaties nog maar ruwweg 50 jaar bestaan.

Het verenigen van alle arbeiders uit alle landen is niet langer onze ambitie, maar mijn derde opdracht is niet toevallig het versterken van onze internationale instituties. Deze opdracht vloeit direct voort uit de oorsprong van onze beweging. Als wij minder CO2 uitstoten terwijl de Chinezen flink doorstoken, dan warmt de aarde op en staat ons land straks onder water. Als we ons geld op de bank laten staan en de armen van onze wereld laten verkommeren, dan staan die armen morgen als vluchtelingen voor onze deur. En als we ons leger niet op sterkte houden en niet zorgen voor vrede en veiligheid voor iedereen, dan zal er vroeg of laat oorlog zijn in ons eigen land.

Ik sprak al eerder over Benjamin Franklin. Hij was niet alleen politicus. In zijn jongere jaren was hij ook ondernemer. Het is niet alleen daarom dat ik als rode ondernemer met een groen hart hem vandaag citeerde. Franklin is ook uitvinder van de bliksemafleider, een nuttig instrument, soms ook in het parlement. En ja, hij overleefde zijn gedurfde praktijkexperimenten. Elektriciteit en het experimenteren met elektriciteit was voor hem als verlichtingsman een grote passie. Als woordvoerder van de PvdA mag ik vandaag het voorstel inzake de Wet opslag duurzame energie behandelen. Het zou hem gefascineerd hebben.

Het regeerakkoord dat mijn fractie en de fractie van de VVD aan dit kabinet hebben meegegeven, staat bol van ambitie. Eén ambitie springt er in het bijzonder bovenuit: we willen groene energie. Onze olie en ons gas raken op en, erger, het stoken van onze kolen maakt van de aarde de kachel van onze melkweg. Ons land bevindt zich midden in de grootste transitie van energiegebruik door de mens sinds de industriële revolutie. De oorzaak en noodzaak daarvan liggen in het opraken van onze natuurlijke

grondstoffen, het daardoor snel stijgende en sterk fluctuerende prijspeil van onze energiedragers en de historische aanslag die de mens pleegt op de natuurlijke staat van onze aarde door de winning van grondstoffen. Er is dus alle aanleiding voor dit wetsvoorstel. Met deze regeling wordt de kabinetsambitie van 16% duurzame energie in 2020 concreet ingevuld. De PvdA zal erop toezien dat de regeling voldoende is om die ambitie echt te halen.

Ik heb nu een aantal concrete vragen voor de minister. Hoeveel zullen de uitgaven voor de SDE-plusbedragen in de jaren 2018 en 2019? Er is helderheid over de uitgaven voor de nieuwe SDE-plusregeling tot 2017, maar niet voor de twee jaren daarna. Omdat deze projecten al snel een wat langere doorlooptijd hebben, soms wel zeven jaar, is het van belang dat er helderheid wordt verschaft. Kan er een tabel worden verstrekt met de bedragen voor de komende jaren?

Het wetsvoorstel is opgesteld voordat het regeerakkoord kwam. Het gaat uit van een tot 2031 geleidelijk oplopende opslag op de energierekening. Inmiddels hebben we sinds 29 oktober een nieuw regeerakkoord, waarin de leveranciersverplichting als mogelijkheid is opgenomen. Gaat de minister deze mogelijkheid onderzoeken? Zo ja, wanneer krijgen we daar duidelijkheid over?

De bedragen voor 2013 zijn voor een deel bestemd voor het betalen van beschikkingen die in 2011 en 2012 zijn gegeven maar pas in 2013 tot uitbetaling komen. Hoe hoog is het bedrag dat tot nu toe is beschikt in het kader van de SDE-plusregeling? Kan de minister nog voor de behandeling van de EZ-begroting duidelijkheid geven over de stand van zaken?

Ik kom op een klein puntje. Waarom ontbreken in artikel 3, sub a de koppeling van het tarief aan het aantal kilowattuur en een aantal eurotekens? Ik overweeg op dit punt een technisch amendement. Ik krijg hierop graag een reactie van de minister.

Komt de vrijval van eerder beschikte maar niet gerealiseerde projecten, ook die welke niet uit deze opslag worden gefinancierd, bijvoorbeeld voor de SDE, ten goede aan de middelen van de SDE-plusregeling? Mijn fractie gaat ervan uit dat deze middelen alsnog worden ingezet voor hun oorspronkelijke doel, namelijk duurzame energie. Ik krijg graag een toezegging van de minister.

Tot slot, ik betoogde dat onze democratie iedere dag nieuwe energie nodig heeft, duurzame energie. De verlichting met kaarsjes in de eerste Franse volksvertegenwoordiging en de gaslampen ten tijde van het Amerikaanse Congres zijn uit de gratie geraakt. Zo zal het ook gaan met onze fossiele brandstoffen. Ik zeg toe dat ik de regering, mijn coalitiecollega's van de VVD, maar ook de minderheid in de oppositie al mijn energie zal geven. Ik zal dat duurzaam doen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Voorzitter. Het nieuwe regeerakkoord toont ambitie voor duurzame energie. De doelstelling voor hernieuwbare energie is opgehoogd naar 16%. Maar hoe bereik je die 16%? Alle goede bedoelingen ten spijt, deze wet en het regeerakkoord missen een goede analyse van het kernprobleem: waarom blijft schone energie achter in Nederland? De ChristenUnie ziet dat de energiemarkt faalt. Goedkoop is duurkoop op de lange termijn als we door-

gaan met de huidige modellen. We leunen te zwaar op fossiele energie. De kosten van vervuiling krijgen niet of nauwelijks een prijs. Het Europese emissiehandelssysteem ETS komt voorlopig nog niet eens in de buurt. Bovendien blijven we de komende decennia zwaar afhankelijk van oliesjeiks en gasbaronnen. Over een jaar of twintig is het Groningse gas op en het IMF waarschuwt dat de olieprijs binnen tien jaar kan verdubbelen. Naast ecologische zijn er dus ook belangrijke economische uitdagingen. Met de introductie van de opslag op de energierekening wordt geprobeerd marktfalen te herstellen. Ik mis echter een analyse over de oorzaken van het marktfalen en de effectiviteit van oplossingen. Momenteel gaat er veel overheidsgeld naar fossiele energie, vooral door belastingvoordelen. Een veel kleiner bedrag gaat naar schone energie. SDE en MEP bij elkaar opgeteld gaat het bij mijn weten om 900 miljoen in 2013. De oplossing van de nieuwe regering is: we sturen veel meer overheidsgeld naar schone energie, in 2020 bijna 4 miljard. De extra heffing mag door burgers en bedrijven worden opgehoest. Dat betekent dat diezelfde burgers en bedrijven straks flink gaan meebetalen aan een enorm inefficiënt systeem waarin we overheidsgeld rondpompen en waarbij het uiteindelijk maar de vraag is of we de doelstelling van 16% duurzame energie zullen halen. De ChristenUnie ziet in goede beprijzing van CO2 een effectieve oplossing. Waarom kiest de minister voor het riant belonen van biomassabijstook en niet voor het principe "de vervuiler betaalt"?

Natuurlijk moet zo'n systeem zorgvuldig worden ingevoerd. We hebben rekening te houden met concurrentie met het buitenland in bepaalde sectoren. Nederland moet niet zo ver uit de pas gaan lopen dat belangrijke productie en werkgelegenheid verdwijnen. De optie van een leveranciersverplichting wordt ook in het regeerakkoord genoemd. Hoe verhoudt die zich met deze wet? Hoe zit het met langjarige zekerheid en effectiviteit als er nu wordt gezegd: we voeren deze wet in maar binnen enkele jaren gaan we misschien wel met verplichtingen werken in plaats van met subsidie? Als een ding funest is voor de overgang naar duurzame energie is het wel onzekerheid. Een stabiel overheidsbeleid is nodig om burgers en bedrijven deze investeringszekerheid te bieden.

De extra heffing op de energierekening bestemd voor duurzame energie wordt geheven over alle energieopwekking. Het wrange is dat ook groene stroom duurder wordt in het nieuwe systeem en nog wranger is het dat met de opslag op de energierekening, bijvoorbeeld geheven over zonnestroom of windenergie, straks mogelijk kolencentrales worden gesubsidieerd. Subsidie voor bijstook van biomassa in kolencentrales gingen jarenlang via de MEP-regeling. Ik ben echt verbaasd dat we er weer mee gaan beginnen. Het subsidiegeld, opgebracht door burgers en bedrijven, gaat letterlijk en figuurlijk in rook op in een kolentrale. Als we streven naar een kosteneffectieve inzet van belastinggeld roept het subsidiëren van kolencentrales bij mij veel vragen op. Subsidie zorgt bijvoorbeeld voor een kostendrukkend effect bij deze bedrijven. Daar zullen de aandeelhouders blij mee zijn. Hier lopen echter bedrijfsactiviteiten en maatschappelijke doelen door elkaar heen.

In plaats van kostbare subsidie te steken in technieken die echt schone energie, innovatie en werkgelegenheid bieden, worden de kosten van kolenstroom gedrukt. Biomassabijstook draagt weliswaar bij aan de doelstelling van 16% maar is een vergankelijke vorm van duurzame energie. Stel dat 7% van onze energievoorziening uit de-

Dik-Faber

ze biomassabijstook bestaat, dan kan die 7% van de ene op de andere dag weer verdwenen zijn. Bovendien zijn er grote vraagtekens te plaatsen bij de eco-efficiëntie van de gehele keten van biomassa. Hoe duurzaam is het opstoken van biomassa, verscheept vanuit Braziliaanse of Canadese bossen? Het is goed dat in het regeerakkoord expliciet wordt geborgd dat het om gecertificeerde biomassa moet gaan, maar het PBL vraagt zich af of kan worden voldaan aan de hoeveelheden biomassa die nodig zijn om de doelen te halen.

De ChristenUnie heeft mede door deze kolensubsidie grote twijfels om het wetsvoorstel te steunen. Het kost veel geld maar brengt ons niet naar een echte omslag naar een schone economie. Voor wind op zee geldt dat we flinke stappen moeten zetten in de komende jaren. Daar is echter meer voor nodig dan subsidie voor realisatie. Minstens zo belangrijk voor bedrijven om te investeren in windenergie is een netwerk en een stopcontact op zee. Wij vragen de minister wat zijn ambitie is.

De heer **Paulus Jansen** (SP):

De SP-fractie deelt de kritische houding van de ChristenUnie over de inzet van SDE voor het subsidiëren van kolencentrales. Begrijp ik goed dat de fractie van de ChristenUnie op het standpunt staat dat de SDE geen goed instrument is en dat puur geleund moet worden op het beprijzen van CO₂-emissie?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

In de visie van de ChristenUnie is het ideaal als de vervuiler gaat betalen. Dat betekent energie op zo'n manier beprijzen dat CO₂ een regulerend instrument wordt. Dat zou ideaal zijn. Op dit moment is dat niet het geval. Veel sectoren passen onder het Europese ETS. Dat systeem functioneert echter niet. Daarom zijn wij op zoek naar manieren hoe nationaal toch tot een systeem kan worden gekomen dat bijdraagt aan de doelstellingen die wij met elkaar willen bereiken. Aan de ene kant zetten wij graag in op een werkend Europees emissiehandelssysteem. Aan de andere kant proberen wij nationaal te bekijken welke mogelijkheden er zijn. De SDE-plus is een van die regelingen. Die vinden wij absoluut niet ideaal.

De heer **Paulus Jansen** (SP):

Dat is duidelijk. De vraag is of mevrouw Dik zegt dat de regeling niet ideaal is of dat zij zegt grote problemen te hebben om er überhaupt voor te zijn. Ik dacht dat de ChristenUnie in het verleden op dezelfde lijn zat als de SP en dat de SDE dus uitsluitend ingezet moet worden voor innovatieve technieken in de opstartfase. Dat is nog steeds het standpunt?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Dat is nog steeds het standpunt. De SDE-plus moet vooral ingezet worden voor innovatieve technieken die een periode van opschaling nodig hebben voordat de markt die kan overnemen. Dat is ons eindbeeld.

De heer **Leegte** (VVD):

Ik vind het een interessante gedachte van de ChristenUnie, dat het moet gaan om de CO₂-prijs en niet meer om de rest. Is de ChristenUnie ervoor om, als wij na 2020 in Europa naar nieuwe instrumenten moeten zoeken, vooral te sturen op CO₂ en alle andere versturende instrumenten los te laten?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Lees ons verkiezingsprogramma. Het beprijzen van CO₂ vinden wij het meest eerlijke systeem om de omslag naar duurzame energie te maken. Als je CO₂ beprijst, wordt fossiele energie duurder en is het niet meer nodig om groene energie te subsidiëren. Dat is het hele verhaal over marktfalen dat ik net heb voorgehouden.

De heer **Leegte** (VVD):

Dat klopt. Dat betekent dus dat de ChristenUnie in Europa gaat pleiten om te stoppen met subsidies voor hernieuwbare energie en de doelstellingen voor energie-efficiency om uitsluitend te sturen op de CO₂-norm. Ik verwelkom dat overigens van harte. Ik denk namelijk dat het slim is. Het is goed om dat met elkaar uit te spreken.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

De ChristenUnie is er voorstander van om subsidie gericht in te zetten voor innovatieve technieken en voor het opschalen van bepaalde technieken zodat de markt die kan overnemen. De ChristenUnie is ook voorstander van een systeem van CO₂-heffing of -beprijzing. Dat is een eerlijk systeem. Ik zie echter dat het laatste systeem niet functioneert. Ik wil dus ruimte houden om, als het systeem niet functioneert of niet efficiënt is, via het instrument van subsidies bij te sturen. Dat is niet ideaal. Wij kunnen echter even niet anders, omdat het hele CO₂-systeem niet werkt.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Vindt mevrouw Dik dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen de manier waarop wij de opwekking van groene energie stimuleren, de inhoudelijke SDE-regeling over wat wel of geen subsidie krijgt, en de manier waarop wij het geld innen, via een opslag op de energierekening of een andere manier? Het voorstel gaat immers over een andere manier van innen van het geld. Los daarvan is er een discussie over hoe wij het geld in dat potje uitgeven. Wat zijn de principiële bezwaren van mevrouw Dik tegen deze manier van innen?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Ik heb geen principiële bezwaren tegen het heffen van belasting voor de SDE-plusregeling. Ik heb wel bezwaren tegen de inhoud van de SDE-plusregeling, omdat deze op onderdelen wordt ingezet voor systemen die deze regeling niet verdienen. Het grootste voorbeeld daarvan is de biomassabijstook in kolencentrales.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Ik snap waar de schoen wringt voor de ChristenUnie waar het gaat om de bijstook van biomassa. Ik maak me er alleen zorgen over, want er is geen een-op-eenkoppeling. Als de fractie van de ChristenUnie tegen dit wetsvoorstel stemt en de meerderheid van de Kamer haar daarin volgt, dan hebben wij nog steeds een instrument, maar geen financiering meer doordat die twee dingen niet gekoppeld zijn. Ik vroeg mij dus af of er nog een specifiek bezwaar was ten aanzien deze heffing. Ik begrijp dat dit niet het geval is. Ik ben benieuwd wat de reactie van mevrouw Dik is op mijn opmerking dat je door deze wet af te stemmen nog niet af bent van het instrument.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Ik ben zeker niet specifiek tegen deze heffing. Ik zie echter wel dat die heffing in de loop der jaren ongelooflijk is uit-

Dik-Faber

gedijd. Als je uitgaat van het principe dat subsidie is bedoeld voor innovaties en voor opschaling van technieken, zou je eigenlijk nu een grote klap moeten maken en dan zou de subsidie langzaam moeten aflopen. Wat er echter gebeurt, is dat er een enorme ophoop in de subsidie zit. De perspectieven zijn dat gezinnen jaarlijks tot € 200 extra kwijt zijn aan deze heffing. Daar heb ik moeite mee. Wij halen dat geld bij gezinnen weg voor een subsidieregeling die eigenlijk het marktfalen moet corrigeren. Dat is mijn grote bezwaar.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Beschouwt de ChristenUnie dit vooral als een Europees probleem dat moet worden aangepakt? Mevrouw Dik haalt het ETS aan en zegt dat eigenlijk alles via CO₂ zou moeten worden beprijsd. Of zou zij dit graag nationaal aanpakken?

Mevrouw Dik-Faber (ChristenUnie):

Het probleem heeft twee delen in zich. Er is absoluut een Europese aanpak nodig omdat onze economie niet ophoudt bij onze landsgrenzen. Er zijn heel veel bedrijven die Europees of zelfs mondiaal opereren. Daarom is een Europese of mondiale aanpak absoluut noodzakelijk. Tegelijkertijd vind ik het zeker verdedigbaar om naast Europees beleid, zeker als dat niet functioneert, te kijken wat je nationaal nog aan maatregelen kunt toevoegen om toch je doelstellingen te bereiken. Dat moet echter gebeuren zonder dat dit onze internationale concurrentiepositie schaadt.

In het wetsvoorstel is een structurele opbrengst van 1,4 miljard opgenomen en in het nieuwe regeerakkoord is sprake van een extra structurele bijdrage van 2,4 miljard. Er komt dus een miljard bij. De MEP-regeling loopt echter ook nog parallel met de SDE-regeling, nota bene tot 2030. Alles bij elkaar opgeteld, SDE, SDE-plus en MEP, gaat het in 2020 al om 3,8 miljard voor duurzame energie. De hoogte van deze bedragen roept bij mij veel vragen op. Wat betekent dit voor de energierekening van huishoudens en bedrijven? Gaat de rekening voor huishoudens straks in de richting van € 200 extra per jaar in plaats van de in het wetsvoorstel genoemde € 120? De ChristenUnie ziet in het uitkeren van subsidie geen doel, maar een middel om marktfalen te herstellen. Subsidiëring zou een tijdelijk karakter moeten hebben. Waarom wordt tot 2031 jaarlijks het bedrag opgehoogd, terwijl veel technieken juist binnen enkele jaren rendabel moeten en zullen worden? Het doel moet toch zijn dat technieken concurrerend worden? Moeten wij niet juist de komende jaren een flinke stap zetten waarna de markt het verder op kan pakken?

Nu al is er sprake van forse onderuitputting in de SDE. Een van de oorzaken daarvan is dat de indiening van onrealistische verdienmodellen ertoe leidt dat projecten uiteindelijk niet kunnen doorgaan doordat de businesscase niet rondkomt. Is de minister bereid om structurele oorzaken van onderuitputting tegen te gaan? Helpt het om het subsidieplafond zo fors te verhogen als het plafond nu al te hoog is? Of wordt het grootste deel van het budget straks in bijstook van biomassa in kolencentrales gestoken?

Ooit was de energiebelasting bedoeld om energiebesparing te bevorderen en om de lasten op arbeid en ondernemen te verlagen. Wij gaan nu weer een nieuwe fase in. De extra heffing boven de energiebelasting bedoeld om subsidie te genereren, heeft weer een geheel andere doelstelling. Inmiddels wordt de energiebelasting dank-

baar gebruikt om de rijksbegroting sluitend te krijgen. De vraag is of de nieuwe heffing wel volledig naar duurzame energie gaat. Op de EZ-begroting wordt bijvoorbeeld een deel van de onderuitputting SDE 2012 gebruikt om tevens bij ambtenarenpensioenen op te vangen. Directe bestemmingsheffingen zijn uitgesloten vanwege de strikte scheiding van inkomsten en uitgaven in de rijksbegroting, aldus de schriftelijke beantwoording. Toch roept het veel vragen op dat de SDE-heffing niet per definitie in de SDE-pot terecht hoeft te komen. Ook de Raad van State plaatste hier kanttekeningen bij. Deze kanttekeningen zijn er ook gezien de onderuitputting van de laatste jaren. Graag krijg ik hier een reactie op van de minister.

Het is onduidelijk wat de compensatie in het regeerakkoord inhoudt voor kleinverbruikers die zelf stroom opwekken. Er komt een verschuiving van belasting van mensen met eigen energieopwekking naar mensen zonder. Hoe verhoudt dit voordeel voor kleinschalige particuliere producenten zich tot het wetsvoorstel? Kunnen we het tegen elkaar wegstrepen en is er dus netto geen voordeel? Hoe zit het met mensen die geen eigen dak hebben om zonnepanelen te plaatsen? Wordt hun energierekening dubbel verhoogd, dus met zowel de SDE-heffing als de schuif naar kleine opwek? Waarom is er niet gekozen voor het uitbreiden van de salderingsregels, bijvoorbeeld naar coöperaties?

Het kabinet laat kansen liggen. In het regeerakkoord is wel sprake van energiebesparing, maar het blijft volstrekt onduidelijk welke maatregelen hiertegenover staan. Uit alle onderzoeken blijkt dat kosten voor energiebesparing een veel hogere effectiviteit hebben dan alle andere maatregelen, zoals de SDE-plusregeling. Bovendien genereert een energiebesparingsfonds hoge maatschappelijke activiteit in de vorm van werkgelegenheid. Oprichting van de Groene InvesteringsMaatschappij kan leiden tot 2% of 3% meer hernieuwbare energie in 2020, maar beide revoluerende fondsen uit het Lenteakkoord zijn door het nieuwe kabinet geschrapt.

Tot slot. De ChristenUnie had liever gezien dat de regering met fundamentele oplossingen was gekomen voor de energieproblematiek: niet gaten dichten via subsidie maar werken via verplichtingen en beprijzing van CO₂, via vergroening van belasting en grondfondsen met lage rentelasten en verminderde regeldruk. Subsidies zouden eigenlijk beperkt moeten zijn tot kennisontwikkeling, innovatie en het opschalen van veelbelovende technieken. Dan krijgt schone energie op eigen kracht pas echt een eerlijke kans. Ik hoop dat een nationaal energieakkoord zoals voorgesteld door de SER daadwerkelijk tot deze stappen leidt.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Voorzitter. Nederland staat op 4,5% duurzame energie. We moeten naar 16% in 2020. Dat betekent gemiddeld 1,5% per jaar erbij, ieder jaar tussen nu en 2020. Ik dank de minister overigens dat hij in een AO vanmiddag heeft toegezegd daarover jaarlijks te zullen rapporteren. Om deze groei te bereiken, zijn een goed investeringsklimaat met voldoende subsidies, liefst voor innovatie, eenvoudige procedures en een betrouwbare overheid onmisbaar. De SDE-opslag is een soort geormerkte belasting om te voorzien in de middelen voor de SDE-plussubsidie. Dat is het belangrijkste subsidie-instrument dat de sprong in duurzame energie moet leveren.

Mijn fractie heeft twee belangrijke punten van zorg ten aanzien van het voorstel dat nu voorligt. Ten eerste de defensieve structuur van de tarieven. Wie meer gebruikt, betaalt steeds minder. Dat is niet goed voor het milieu en de economie, en is geen voorbeeld van "de vervuiler betaalt". Ten tweede de betrouwbaarheid van de overheid. De middelen lopen nu allemaal via de EZ-begroting, maar de omgang met de MEP- en de SDE-regeling in het verleden suggereert dat het ministerie deze uitgaven te vaak als sluitpost ziet. Wat mijn fractie betreft, gaan middelen voor duurzame energie naar duurzame energie en niet naar pensioenen van ambtenaren.

Ik sta kort stil bij beide punten. Ten eerste de tarieven. De degressieve structuur die wordt voorgesteld, betekent dat de kleine verbruikers zwaardere energielasten dragen dan de grotere verbruikers. Dat is niet conform het principe dat de vervuiler zou moeten betalen. Het is ook een heel slechte prikkel om energiebesparing op de juiste plek te laten plaatsvinden. Door een verschillende belasting van energie op verschillende plekken in de economie worden duurdere maatregelen genomen dan wanneer overal dezelfde prijs zou gelden. Vooral bij de grotere gebruikers lonen investeringen nauwelijks omdat de terugverdientijd zo lang is. Deze analyse is overigens niet nieuw. Ook de oud-secretaris-generaal van Financiën, Bernard ter Haar, onderstreepte dit punt in zijn essay voor de studiegroep belastingstelsel in 2009. De Algemene Rekenkamer noemde het een jaar geleden nog als reden voor het trage besparingstempo in de industrie.

Ik heb daarom een amendement ingediend waarmee de degressieve tariefstructuur vrijwel volledig wordt vervangen door een vlaktarief. Daarmee betaalt iedere gebruiker in verhouding tot zijn of haar gebruik van energie evenredig mee aan de energietransitie die we samen moeten realiseren. De tarieven die nodig zijn om budgetneutraal te kunnen uitkomen, zijn met behulp van ambtelijke assistentie van het ministerie berekend. Dat wil zeggen dat het amendement geen financiële consequenties heeft. In de toelichting op het amendement zijn bovendien dezelfde gebruikersvoorbeelden opgenomen als in de memorie van toelichting op het wetsvoorstel, om het amendement goed vergelijkbaar te laten zijn met het oorspronkelijke wetsvoorstel. Ik zal het hier niet allemaal toelichten, maar het gaat voor een huishouden om ongeveer een tiende minder in 2013, wat oploopt tot een verschil van zo'n € 100 in 2020. Een kleine ondernemer als een bakker is bijvoorbeeld € 300 minder kwijt. Daartegenover staan uiteraard hogere kosten voor grote verbruikers. In het amendement staan de tarieven voor de hoogste gebruikersschijf voor elektriciteit overigens wel vermeld, maar ook in het amendement geldt nog steeds een vrijstelling voor grootverbruikers, die eigenlijk onder de zeer strikte internationale concurrentie vallen. Die vrijstelling is verbonden aan een bredere set convenantsafspraken. Daar heeft mijn fractie ook de nodige kritiek op, maar op dit moment betrekken wij die niet bij het voorstel.

Ik ga nu in op de lastenverdeling. Ik begon dit deel van mijn betoog door stil te staan bij het uitgangspunt dat de basis vormt van dit amendement, namelijk dat de vervuiler betaalt. Dat betekent een evenredige belasting naar gebruik. De regering is wat minder consistent geweest. Ik neem u daar graag nog even in mee. In de financiële bijlage bij het regeerakkoord van Rutte I stond: "Het kabinet verbetert de SDE tot een meer efficiënte SDE+, voor een deel gefinancierd uit een opslag op de energierekening (...) en mogelijk voor een deel uit een kolen- en gas-

belasting voor grote stroomproducenten (...) De vervuiler betaalt is uitgangspunt bij de SDE+". Een jaar later stond in de memorie van toelichting van deze wet echter het volgende: "Alles afwegende is in het regeerakkoord gekozen voor een verdeling die aansluit bij de wijze waarop de energiebelasting op de huishoudens en bedrijven drukt. In de energiebelasting drukken de lasten voor 50% op huishoudens en voor 50% op bedrijven. Vanwege dit uitgangspunt wordt tevens gekozen voor een degressieve tariefstructuur die vergelijkbaar is met de energiebelasting". Weg was dus het deel dat zou worden geheven op kolen- en gasgebruik van stroombedrijven. De lastenverdeling verschoof dus al een keer. Geen lasten op kolen- en gasgebruik, dus meer lasten voor de afnemers. Het resultaat moest vervolgens fiftyfifty tussen bedrijven en huishoudens uitkomen, terwijl huishoudens maar 20% van de energie gebruiken. Kan de minister bevestigen dat daarmee al het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt, losgelaten is ten gunste van een 50/50-verdeling tussen bedrijven en huishoudens, ondanks hun daadwerkelijke aandeel in het energieverbruik?

Sindsdien zijn er nog nieuwe afspraken gemaakt in het regeerakkoord. De energiebelasting voor bedrijven gaat nog eens met honderden miljoenen omlaag, de voorziene uitgaven van de SDE-plus en dus ook de bijbehorende SDE-plusopslag gaan met honderden miljoenen omhoog. Ook dat betekent meer lasten voor huishoudens. Kortom, de lastenverdeling die de regering alles overwegende had gekozen, is opnieuw veranderd ten nadele van de huishoudens. Kan de minister bevestigen dat de voorziene verhouding tussen de lasten op energieverbruik dus al twee keer verschoven is van bedrijven naar huishoudens? Kan hij precies aangeven wat die verhouding echt zal worden door het voorstel van de regering? 50/50 kan het niet meer zijn, gelet op de lastenverzwaring voor huishoudens en de verlichting voor bedrijven. Kan de minister ten slotte ook aangeven wat de verhouding op lange termijn zal zijn?

De minister schrijft ten slotte in zijn memorie van toelichting dat voor de degressieve structuur is aangesloten bij Europese richtlijnen. Kan hij aangeven waar in die richtlijnen wordt gesproken over een degressieve structuur? Ik heb daar namelijk geen bepaling over kunnen vinden. Integendeel. De richtlijnen geven de lidstaten juist heel veel vrijheid om de structuur zelf te bepalen binnen de grenzen van de interne markt, waar de Commissie bij elk voorstel op toeziet.

Mijn tweede punt betreft de betrouwbaarheid van de overheid. Als je spreekt met investeerders zijn zij vaak niet boos over de hoogte van de overheidssteun die wij geven. Die dekt de onrendabele top op basis van de marktomstandigheden zoals de stroomprijs, goed af. Het probleem is eerder dat de wijze waarop de overheid met subsidies omspringt, zo wispelturig lijkt. De systematiek gaat steeds op de schop, de tarieven binnen de regelingen zijn in het verleden nogal eens aangepast per technologie en het doel ging van 20% onder Balkenende via 14% tijdens Rutte I naar 16% onder Rutte II. De regering stelt nu een opslag voor die samenhangt met uitgaven die nodig zijn om die 16% te bereiken. Het PBL onderzocht het regeerakkoord op verzoek van D66 en kwam gelukkig tot de conclusie dat het met dit geld in principe zou moeten lukken. Om de investeerders ook echt het vertrouwen terug te geven is echter meer nodig. Veel hangt daarbij af van de kracht en de consistentie van de instrumenten die de overheid inzet. Een blik op het verleden stelt ons wat

Van Veldhoven

dat betreft niet echt gerust. In de begrotingsstukken voor 2013 zijn middelen voor duurzame energie die voortkomen uit de onderuitputting van de oude MEP- en SDE-regelingen, doorgeschoven om de interne begrotingstegenvallers van het ministerie op te vangen. Toerisme, tegenvallers en zelfs pensioenuitgaven voor ambtenaren worden nu betaald uit het geld voor duurzaamheid, terwijl onze teller op 4,5% staat. Is de minister het met mij eens dat geld voor duurzame energie besteed moet worden aan duurzame energie?

De heer **Leegte** (VVD):

Mevrouw Van Veldhoven heeft het over MEP-subsidies die onderuitbesteed zijn en daardoor niet ten goede komen aan duurzaamheid. Maar is zij op de hoogte van het rapport dat de Kamer zelf heeft laten opstellen over de effectiviteit van energie- en klimaatbeleid? De pregnante conclusie daarin was namelijk dat we geen idee hebben wat de effectiviteit van dit soort subsidies is geweest. Als dat de conclusie van ons Kameronderzoek was, hoe kan mevrouw Van Veldhoven dan zeggen dat het geld niet aan duurzaamheid ten goede komt als we het inzetten voor een doel dat we wel kennen?

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Daar zou ik graag in twee delen op antwoorden. Ten eerste zijn er tot 2005 wel indicatoren. Daarna heeft de VVD vrijwel onafgebroken deel uitgemaakt van de regering. Zij had dus alle tijd om ervoor te zorgen dat er goede indicatoren zouden zijn en dat er een goede monitor zou plaatsvinden. Mijn fractie is groot voorstander van heldere, meetbare en afrekenbare doelen. Dat weet de heer Leegte. We laten geen kans onbenut om daarnaar te vragen, al krijgen we die kans helaas niet altijd. Ten tweede gaat het om een deel van de onderuitbesteding. Als de heer Leegte problemen heeft met de totale besteding van de middelen aan duurzame energie, dan vraag ik me af waarom hij in zijn regeerakkoord heeft opgenomen dat er een SDE-plusregeling moet komen waarin een veelvoud van die middelen aan duurzame energie besteed gaat worden. Dan is het probleem, in de termen van de heer Leegte, veel groter dan het punt van de onderuitputting.

De heer **Leegte** (VVD):

Even terug naar de kern. In het middenstukje van mevrouw Van Veldhoven gaat het om instrumenten waarvan we de effectiviteit niet kunnen vaststellen, althans dat zegt het onderzoek van de Kamer. We weten dus helemaal niet of het heeft bijgedragen aan duurzaamheid. Hoe kan mevrouw Van Veldhoven dan zeggen dat het geld niet aan duurzaamheid ten goede komt als je dat geld gaat besteden aan iets wat wel zinvol is? Daarvoor hadden we immers ook geen idee. Het heeft volgens ons eigen onderzoek in ieder geval niets bijgedragen aan de doelen.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Het onderzoek zegt dat het niet meetbaar is. Dan vraag ik me nogmaals af waarom de VVD een regeerakkoord opstelt waarin 2,4 miljard wordt besteed aan zaken waarbij de VVD ernstig twijfelt aan de doelmatigheid. Daarnaast weten we wel degelijk zeker dat de bestede middelen niet bijdragen aan duurzaamheid. Pensioenpremies van ambtenaren hebben niets met duurzaamheid te maken. Dat weten we heel zeker. En toerisme heeft er ook weinig mee

te maken, tenzij je heel flexibel bent en reizen naar ecolodges meetelt.

De heer **Leegte** (VVD):

Die SDE-plusregeling is effectief. Dat geeft het PBL ook aan. Daarmee halen we die 14% en wellicht zelfs die 16%. Dat is dus een effectief instrument. Van de MEP-subsidies en de andere subsidies die mevrouw Van Veldhoven bedoelt, kennen we de effectiviteit niet. In de duurzaamheid van de VVD zit overigens ook zeker een sociale component. Ambtenarensalarissen en pensioenen passen daar dus bij.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Ik vind het heel vriendelijk dat de VVD hecht aan ambtenarenpensioenen. Ik hecht daar ook zeer aan. Ooit was ik zelf ambtenaar, dus wellicht is het zelfs deels aan mijn pensioen ten goede gekomen. We weten nu echter dat er nog een hele pot met middelen is die bestemd waren voor duurzame energie. Laten we die middelen dan besteden aan de SDE-plusregeling en niet aan zaken waarvan we zeker weten dat ze niet bijdragen aan duurzaamheid. Blijkbaar is de heer Leegte er wel van overtuigd dat de SDE-plusregeling een goede regeling is waarvan de effectiviteit wel vaststaat. Daar ben ik blij mee. Als de heer Leegte en ik elkaar hierin kunnen vinden, dan kunnen we verder komen, want ik heb hierover wellicht nog een motie in tweede termijn.

Ik was gebleven bij het recente onderzoek naar de effectiviteit van het energie- en klimaatbeleid. Daaruit kwam ook naar voren dat de nieuwe SDE-plusregeling tot onderuitputting zou kunnen leiden. Dat verbaast mijn fractie niet, want wij hebben regelmatig de noodklok geluid over de zorgen van ondernemers over het feit dat slechts heel weinig projecten de eindstreep zouden kunnen gaan halen. Ik neem aan dat ik ook de VVD aan mijn kant kan vinden als we de effectiviteit van de SDE-plusregeling op dat punt kunnen verbeteren in het belang van ondernemers. We hebben dus een nieuwe set spelregels nodig. D66 ziet twee concrete verbeterpunten. Ten eerste, bekijk welk deel van de subsidieaanvragen de eindstreep niet haalt en ga zo nodig werken aan een bepaalde marge van overboekingen om te voorkomen dat het aantal gerealiseerde projecten steeds tegenvalt. Kan de minister in kaart brengen welk deel van de oorspronkelijke SDE-plusvoorstellen de eindstreep niet gehaald heeft en of dit vergelijkbaar is met of zelfs meer is dan bij de oude subsidieregelingen? Kan hij ook bekijken of een bepaalde marge van overboeken niet verstandig zou zijn bij het toekennen van de subsidies?

Ten tweede, zet de inkomsten en uitgaven voor duurzame energie apart via een nieuw fonds op de begroting, met stevige spelregels tegen het afromen. Juist zo'n min of meer geormerkte belasting mag geen melkkoe of sluitpost voor de gewone begroting worden. D66 wil daarom dat de inkomsten en uitgaven van de nieuwe belasting via een fonds op de begroting lopen, inzichtelijk voor de Kamer, geloofwaardig jegens investeerders en met heldere spelregels.

Een van de belangrijkste wil ik hier benadrukken. Als er sprake is van onbenutte middelen in jaar n, moeten die middelen in het fonds blijven voor volgende jaren. Juist bij langlopende projecten in de energiesector is dat van belang om meer zekerheid te krijgen. Is de minister bereid om zo'n fondsconstructie, misschien enigszins vergelijk-

baar met het oude Waddenfonds, concreet vorm te geven voor de SDE-plusopslag en de bijbehorende uitgaven?

Ik heb een vraag over energie-innovatie. Ik begrijp dat het vertrekpunt voor de vormgeving van de duurzame-energiesubsidies grotendeels is dat wij de doelen voor 2020 kosteneffectief moeten halen. Die lijn komt natuurlijk voort uit de insteek van het kabinet-Rutte II. Met de hogere ambities voor zowel 2020 als 2050 zullen wij echter meer moeten doen. Wij zullen veel meer moeten doen om de innovatieve technieken die nu deels nog in de kinderschoenen staan, bijvoorbeeld het halen van energie uit de aarde, golven of de zon, veel en veel groter te maken en op te schalen. Welk deel van de in het regeerakkoord voorziene SDE-plusuitgaven zal naar verwachting van de minister via het hoogste subsidietarief naar innovatieve projecten kunnen gaan? Is dit volgens de minister genoeg om het potentieel van deze technieken te ontsluiten? Kortom, kan hij zijn visie op de rol van energie-innovatie via de topsectoren en de rest van het energiebeleid in de context van de nieuwe doelen uit het regeerakkoord helder op een rij zetten, zodat wij daarover van gedachten kunnen wisselen? Het lijkt mij ook van belang dat wij de sector helderheid geven. Wat is de indicatieve levensduur van SDE-plus, gezien de passage in het regeerakkoord over een eventuele leveranciersverplichting?

Nederland bungelt onderaan de Europese ranglijstjes voor duurzame energie. Dat is jammer, onnodig en een gemiste kans. Mijn fractie is dan ook blij met de stip die dit kabinet op de horizon gezet heeft. Volledig duurzaam in 2050 en 16% als eerste stap in 2020 zijn goede bakens. Wij hadden die ook in ons eigen verkiezingsprogramma staan. Om daadwerkelijk meters te maken, moeten wij de instrumenten zorgvuldig kiezen en consistent inzetten. Ik heb daartoe twee concrete voorstellen gedaan. Ik ben benieuwd naar de reactie van de minister en van mijn collega's.

□

De heer **Leegte** (VVD):

Voorzitter. De voorliggende wet kunnen wij op een aantal manieren bekijken. Wij kunnen die zien als een lange-termijnfinancieringsmethode voor duurzame energie. Wij kunnen die ook zien als een lastenverzwaring voor burgers en bedrijven. Wij kunnen de wet ook beschouwen als het inzichtelijk maken van kosten voor hernieuwbare energie. Door op de energierekening expliciet te vermelden wat betaald moet worden voor windmolens en zonnepanelen, is voor iedereen onmiddellijk duidelijk wat de kosten daarvan zijn. Althans, iedereen krijgt inzicht in een van de drie elementen die te maken hebben met het ontwikkelen van hernieuwbare energie. Naast deze kosten hebben wij immers ook nog de kosten voor de infrastructuur en de kosten voor een back-upsysteem voor momenten waarop het niet waait en de zon niet schijnt. Ik zeg dit zo nadrukkelijk om te onderstrepen dat de discussie over energie een discussie over economie is. Iedereen die de private energiesector als een instrument ziet voor andere doelen, bijvoorbeeld het tegengaan van klimaatverandering, moet zich scherp bewust zijn van de kosten van die ambitie.

Een belangrijke factor van de krachtige ontwikkeling van Nederland in de zeventiende eeuw was de beschikbaarheid van turf. Turf was goedkope en handige energie. Eerder werd hout gekapt en over de weg vervoerd om

energie op te wekken. Daarna ontdekte men dat turf een hoger energierendement had en bovendien dat turfsteken en het vervoer van turf per boot veel efficiënter was dan het vervoer van hout. Daarnaast zette Nederland windenergie in om water te pompen en graan te malen. Het resultaat van deze effectieve energievoorziening was dat ongeveer 200.000 arbeidsplaatsen vrijkwamen voor meer winstgevendende beroepen in de handel, kunst en wetenschap. De beschikbaarheid van goedkope, efficiënte energie gaf een enorm concurrentievoordeel ten opzichte van andere landen en legde de basis voor de gouden eeuw. Nog steeds is er een zoektocht naar goedkope, schone en betrouwbare energie en nog steeds blijkt dat het land met de meest rationele benadering dit het beste doet.

Er is één land dat het heel goed doet. Het is een land dat niet meedoet met Kyoto. Het is een land dat kort geleden een groot importeur van energie was, maar inmiddels exporteur van energie is geworden. Het is het land dat de grootste CO₂-reductie laat zien van alle landen in de wereld, terwijl het land ook economische groei laat zien. Dit land is de Verenigde Staten, die dankzij de inzet van schaliegas een nieuwe economische voorsprong op de rest van de wereld nemen en een chemische industrie hebben die weer bloeit. Ik zet er ook een land tegenover, een land met ongeveer de hoogste klimaatdoelen van de wereld. Dit land heeft wereldwijd ongeveer het grootste experiment op het gebied van hernieuwbare energie. In dit land neemt de CO₂-uitstoot toe. Het land zit in recessie. De energieprijzen lopen er schrikbarend hoog op en de betrouwbaarheid van de energielevering neemt er sterk af. Dat land is Duitsland, dat in mijn ogen het grootste risico voor de economische ontwikkeling van Europa is. Bovendien gooit dit land zijn energieproblemen over de schutting. Wij zullen het daarover nog vaak genoeg hebben in dit huis.

Met andere woorden, de ontwikkeling van hernieuwbare energie moet gaan om de energievoorzieningszekerheid, moet bijdragen aan een krachtige, innovatieve economie en moet altijd gericht blijven op de betaalbaarheid van de energierekening. Bovendien is er nog een platte reden om het zo te doen: wij hebben in Europa afgesproken om een aandeel van 14% hernieuwbare energie te hebben. Dat is een ambitieuze doelstelling.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Ik wilde eerst blijven zitten bij het betoog van de heer Leegte, maar ik kon het toch niet laten om te reageren nadat de heer Leegte zei dat Duitsland de grootste bedreiging is voor de Europese economie. De VVD-fractie is dus van mening dat Duitsland een grotere bedreiging is voor de Europese economie dan bijvoorbeeld Griekenland, Portugal of Italië?

De heer **Leegte** (VVD):

Dat klopt. Dat heb ik ook vaker gezegd in dit huis. In 2050 zijn er zo'n 20 miljoen minder Duitsers, de Duitse staatschuld neemt hard toe en de kosten voor energie stijgen enorm. Inmiddels zijn die 26 cent. Samen met Denemarken heeft Duitsland daarmee de hoogste energiekosten in Europa. Tegelijkertijd zien wij dat Duitsland in een recessie zit. De export en economische kracht die Duitsland heeft, gaat vooral naar China. In China kan men inmiddels zelf de Mercedesen maken. Bovendien groeit China ook minder hard. Vanwege al die elementen moet je jezelf afvragen of Duitsland binnen het voortgezette beleid op lange termijn diezelfde motor blijft. Je groeit niet uit een eco-

Leegte

nomische crisis door de kosten in je economie te verhogen, terwijl dat precies is wat Duitsland op dit moment doet.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Misschien zou de VVD-fractie dit inzicht eens tijdens de volgende eurotop moeten delen. Ik denk dat daar toch andere inzichten bestaan over wat momenteel de grootste bedreiging is voor de economie. Ik ben het met de heer Leegte eens dat je niet uit de crisis kunt groeien op de manier waarop wij nu bezig zijn. Hij kent het verkiezingsprogramma van GroenLinks; zo kan het wel.

De heer Leegte (VVD):

Het gaat om het verschil tussen de korte en de lange termijn. Mijn verhaal gaat niet over morgen. Nu is Duitsland een van de grootste economieën van Europa, maar op lange termijn zien wij een groot risico. Daar wijs ik op. Dit zit met name in de snelheid waarmee Duitsland zijn energietransitie gaat laten plaatsvinden, gegeven de demografische ontwikkelingen.

Mevrouw Klever (PVV):

Ik luister met grote belangstelling naar het betoog van de heer Leegte. Iets dergelijks hebben wij deze week ook kunnen lezen op de Dagelijkse Standaard. Begrijp ik uit de woorden van de heer Leegte, waarin hij het Duitse model schetst als een groot gevaar en niet het ideale model, dat hij ook tegen dit wetsvoorstel gaat stemmen omdat dit een naar Duits model opgezet energiesysteem gaat bewerkstelligen?

De heer Leegte (VVD):

Dat klopt niet. Het Duitse systeem is een totaal ander systeem. Het werkt met een feed-intarief dat voor twintig jaar wordt vastgelegd. Je bouwt er een windmolen en of het ding nou is aangesloten op het elektriciteitsnet of niet, je krijgt voor twintig jaar een gegarandeerde prijs. Dat is een stupide regeling. Duitsland begint dat ook te begrijpen en past de regeling aan alle kanten aan. Het SDE-plussysteem is iets heel anders. Het is een veiligingsysteem waarbij technieken met de laagste prijs als eerste kunnen aanbieden. Daardoor krijg je altijd de laagste en meest kosteneffectieve vorm van hernieuwbare energie. Zo'n veiligingsysteem is marktgedreven. Daarmee is dit het slimste systeem voor hernieuwbare energie dat wij in Europa kennen.

Mevrouw Klever (PVV):

Ja, maar de bottomline is natuurlijk wel dat de burgers in 2020 € 285 extra op hun energierekening krijgen en dat wij onze energie daarmee gewoon heel duur maken, net als in Duitsland. In Duitsland zijn de energieprijzen ook gestegen, omdat deze subsidies moeten worden opgebracht. Of het nu via het ene systeem of via het andere systeem gebeurt, feit is dat de burgers en de bedrijven ervoor gaan betalen en dat het de energie duur maakt.

De heer Leegte (VVD):

De bedragen kloppen niet helemaal en het is ook de vraag of het zo veel gaat worden in 2020. Het is een feit dat Duitsland zo veel overproductie heeft dat het de kale elektriciteitsprijs in Nederland naar beneden brengt. Als het daar namelijk hard waait, krijgen wij gratis stroom. Sterker nog, af en toe betaalt Duitsland voor de stroom. Dat is gunstig voor ons. Daartegenover staat dat wij een Eu-

ropese doelstelling hebben van 14%. Wij zijn goed voor onze handtekening en vinden Europa belangrijk. Wij willen dus graag die doelstelling halen maar dan wel op de meest kosteneffectieve manier. Dat is de SDE-plus dankzij het veiligingsysteem.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ook ik reageer toch heel even op de uitspraak van de heer Leegte over Duitsland, zeker omdat hij hem nog een keer herhaalde. Misschien kan de heer Leegte zich beter alleen bij het energiedomein houden. Als je op internet even op "Duitsland" googelt, kom je op allerlei plekken tegen: in 2012 wordt steeds meer duidelijk dat de economie van Duitsland erg goed floreert en dat Duitsland het sterkste land van Europa is; de werkloosheid is laag. Duitsland is een belangrijk land, ook bij het oplossen van de eurocrisis. De heer Leegte heeft een terecht punt dat de Duitse keuze voor de Energiewende natuurlijk effect heeft op andere landen in Europa. Ik ben het ook met de heer Leegte eens dat wij op dat punt moeten samenwerken met Duitsland en niet een soort subsidieconcurrentie moeten aangaan. Laten wij het vandaag dan alsjeblieft met elkaar beperken tot de energiepolicies en niet allerlei dingen rondstrooien die niet helemaal door iedereen worden gedeeld.

De heer Leegte (VVD):

De inzet van het tweede scherm is handig, maar dan moet mevrouw Van Veldhoven wel goed kijken. Duitsland heeft sinds vier weken officieel een recessie. De gegevens van mevrouw Van Veldhoven zijn dus ouder. Wie de Duitse kranten een beetje leest, leest in Bild met regelmaat "Stromwut" als nieuw woord. Op 26 oktober stond daar in nog paginagroot: und der Strompreis steigt und steigt und steigt. Duitsland heeft het moeilijk met zijn ambities en krijgt die niet voor elkaar. Het is daarmee een risico voor zijn eigen economie. Er is nauwelijks meer een Duitser te vinden die dat niet erkent.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik ben blij dat de heer Leegte het nu beperkt tot het effect op de stroomprijzen. Dat is inderdaad een kwestie die in Duitsland speelt. Daarover hebben wij geen verschil van mening, maar om breed te zeggen dat Duitsland een gevaar is voor de Europese economische ontwikkeling gaat te ver. Op dat punt reageerde ik. Ik ben blij dat de heer Leegte het nu weer wat meer beperkt tot de energieprijzen.

De heer Leegte (VVD):

Mevrouw Van Veldhoven kan niet ontkennen dat het land eerder dan verwacht officieel in een recessie zit, dat de groei ook steeds achterblijft bij de verwachting en dat in 2050 het aantal Duitsers 20 miljoen minder is. De markt in Duitsland neemt dus af. Je moet je economie dan slim inrichten door lage kosten, want dat is goed voor de lange termijn.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Voorzitter ...

De voorzitter:

Nee, mevrouw Van Veldhoven.

De heer Paulus Jansen (SP):

Ik begrijp dat de heer Leegte lyrisch is over het Nederlandse SDE-plussysteem vanwege de veilingen en de ef-

Leegte

ficiënte inkoop van duurzame stroom. Wat vindt de VVD-fractie ervan dat dit in de praktijk gebruikt gaat worden om de meest prehistorische techniek aller tijden, namelijk het opstoken van houtpallets in kolencentrales, te subsidiëren? Dat lijkt een beetje haaks te staan op de voordracht van de heer Leegte.

De heer **Leegte** (VVD):

De heer Jansen en ik kennen elkaar wat langer. Hij weet dat ik weleens heb gezegd dat die bijstook van biomassa vooral lijkt op een gecontroleerde bosbrand. Wat de VVD betreft, doen wij dit ook zo laat mogelijk, als wij de doelstelling van 2020 echt moeten halen. Iedere bijstook die wij voor 2020 doen, gebeurt eigenlijk zonder geld. Dat neemt niet weg dat wij onze doelstelling moeten halen. Daar zijn wij goed voor. Biomassabijstook blijkt dan een effectieve, goedkope manier te zijn. Dat is voor ons een belangrijke reden om ook daarop goed in te zetten. Bovendien leidt de grote logistieke stroom van de bijstook ook tot meer biomassa voor de chemische industrie. Daardoor is het een motor voor de biobased economy. In die samenhang zeggen wij dat daarin potentie zit. Misschien is de bijstook nu wat ruw, maar die is goed voor de lange termijn, de omschakeling van de chemische industrie en het vernieuwen van onze economie.

De heer **Paulus Jansen** (SP):

Ik begrijp dat de heer Leegte eerst zegt: het is het waard, een fikkie stoken, prehistorische techniek, en vervolgens zegt: ja, het is wel lekker goedkoop. Ik heb de heer Leegte en eerdere energiewoordvoerders van de VVD-fractie altijd horen zeggen dat de SDE ingezet moet worden voor innovatieve technieken. Wat heeft dit met innovatie te maken?

De heer **Leegte** (VVD):

Volgens mij heeft de heer Jansen mij altijd horen zeggen dat het vooral een kosteneffectief systeem moet zijn. Daarvoor is de SDE-plus bedoeld. We hebben een enorme achterstand, een kleine 5%, om precies te zijn 4,7%, in nieuwe energie. De doelstelling is 14% en we willen misschien zelfs naar 16%. Dan moet je meters maken en dan heb je een effectief systeem nodig; daar is dit voor.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Ik heb toch nog even een vraag over die biomassacentrales. Sorry, ik vergis me. Ik bedoel kolencentrales die deels op biomassa gestookt worden. In mijn betoog heb ik aangegeven dat het bijstoken van biomassa zeker geen langdurige injectie voor duurzame energie is. Als een kolencentrale bijstook heeft van biomassa en we de centrale morgen stil leggen, dan is het effect van de investering op dat gebied gewoon nul geweest. Deelt de heer Leegte dat standpunt met mij?

De heer **Leegte** (VVD):

Deel ik dat standpunt? Het antwoord daarop is ja. Dat neemt niet weg dat we een doelstelling willen halen en daar hoort biomassabijstook bij. Vandaar dat de VVD er verder ook geen mening over heeft, want de VVD is techniekneutraal. Wij zeggen dat de markt moet uitzoeken op welke manier dat het meest effectief kan. De SDE-plus is een fantastisch instrument om dat te regelen, want dat waarborgt juist die kosteneffectiviteit.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Volgens mij is de VVD ook de partij die uiteindelijk, en ook in verkiezingstijd tijdens debatten, heeft gezegd te willen toewerken naar die energietransitie. Dat is een stip op de horizon, toekomstgericht. Ik denk dat we daarover goed met elkaar in gesprek moeten gaan. Echter, op het moment dat je zegt dat je toekomstgericht wilt zijn, past daar niet de prehistorische techniek bij zoals de heer Jansen die net aangaf, en ook zeker geen techniek die de houdbaarheid van een dag heeft. Want als ik morgen de kolencentrale stilleg, dan is het gewoon weg. Waar is de innovatie gebleven bij de VVD?

De heer **Leegte** (VVD):

Ik verwijs naar mijn antwoord aan de heer Jansen van de SP-fractie. Ik zei daarbij dat het vooral de bedoeling is om de logistieke keten voor biomassa op te zetten, die goed is voor de chemische industrie. De chemische industrie haalt dan eerst de hoogwaardige koolwaterstofatomen uit de biomassa. Daar maakt men mooie iPhones van. Vervolgens ga je wat overblijft, stoken in de kolencentrales. Dat is effectief, maar je moet dan wel de logistiek op gang brengen. Dit is een manier om dat te doen en om volumes te krijgen. Uiteindelijk is dat goed voor de langetermijnhoudbaarheid van de Nederlandse economie.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Dan kijk ik naar het totaalpakket van biomassa. De Canadese en Braziliaanse bossen worden gekapt; met vervuilde zeeschepen komt het materiaal hier naartoe en dat verdwijnt in de kolencentrale in de Eemshaven. Hoe efficiënt is dat nog?

De heer **Leegte** (VVD):

Dat is een manier om ernaar te kijken. De werkelijkheid is anders. Er worden productiebossen aangelegd in South Carolina in de Verenigde Staten. Het materiaal wordt door Essent hier naartoe vervoerd. Dat is hun manier om dat te doen: dus kort-cyclisch CO₂. Dat is een nieuwe wereld en ik denk dat die wereld een verstandige is, zeker omdat je daarmee uiteindelijk een andere economie krijgt. Dat is nu misschien een beetje ruw alleen verbranden, maar zodra die logistiek er is en de chemische industrie als eerste de vinger krijgt achter het hoogwaardige gebruik, is dat een fantastische kans.

De SDE-plus kent een rationele economische insteek, want het veilingsysteem leidt tot de laagst mogelijke kosten voor een zo hoog mogelijke output. Daarnaast is het een instrument dat de continuïteit van beleid waarborgt. Ik denk daarbij ook even aan het verhaal van de D66-fractie. Dat het een instrument is dat de continuïteit van beleid waarborgt, blijkt wel uit het feit dat de regering sinds lang een belangrijk instrument overneemt van haar voorgangers. Bovendien is de continuïteit ook geborgd in de middelen die buiten de begroting blijven. Daarmee wordt de heffing geen speeltje voor bezuinigingen of gebruikt ter dekking van eventuele gaten in de begroting.

Wel wil ik de minister om een toezegging vragen. Kan hij begin volgend jaar met een voorstel komen om ervoor te zorgen dat die bedoelde relatie tussen inkomsten en uitgaven in de praktijk wordt gegarandeerd? Een aantal collega's heeft daar ook over gesproken. Je zou dan kunnen denken aan een ruimere inschrijving van een project, zodat er minder kans op onderuitputting is. Je zou er ook aan kunnen denken om de heffing in een nieuw jaar te verlagen met het bedrag dat is overgeschoten uit het

Leegte

voorgaande jaar. Dan heb je ineens ook een lastenverlaging. Kan de minister in een voorstel aangeven hoe je dat het beste kunt doen?

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Ik heb twee concrete vragen aan de heer Leegte over dit stukje. Ik stelde de minister de vraag wat de levensduur van de SDE-plus zou moeten zijn, gezien de passage in het regeerakkoord over de leverancierverplichting. Ik ben ook benieuwd hoe de heer Leegte daarover denkt. In het AO vanmiddag begon hij weer over certificaten en dergelijke en over het feit dat wij juist de onrust in de markt niet willen creëren. Als de heer Leegte zegt de SDE-plus af te romen met de middelen die niet worden gebruikt in jaar x, hoe denkt hij dan voldoende financiële middelen te blijven genereren voor het halen van dat doel waarvoor het PBL heeft berekend dat dit bedrag voor die 16% wel ongeveer nodig is?

De heer **Leegte** (VVD):

De VVD heeft altijd gezegd dat zo'n leverancierverplichting handig lijkt omdat dat marktgestuurd is, maar dat dit alleen kan als de markt liquide is. De SDE-plus maakt de markt liquide en dat is dan het omschakelmoment naar een ander systeem. Het punt uit de tweede vraag is inderdaad een risico. Als wij met zijn allen afspreken dat wij een doelheffing hebben, moet die ook daarvoor gebruikt worden, zelfs als wij daar als liberalen natuurlijk tegen zijn. Dan gaan wij die niet gebruiken voor meer asfalt of onderwijs, maar dan moet die voor dat doel gebruikt worden. Als dat niet zo is, laten wij dan man en paard noemen en het als lastenverlichting weer terugbrengen. Omdat hier strijd in zit, heb ik mijn vraag aan de minister gesteld en ik wacht graag het antwoord van de minister af.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Hoe lang denkt de heer Leegte dat de SDE-plus nodig zal hebben om de markt liquide te maken?

De heer **Leegte** (VVD):

Dat hangt af van het alternatieve systeem, want je kunt je voorstellen dat je een verplichting in het systeem krijgt die steeds onder het huidige percentage hernieuwbaar zit. Op een gegeven moment kan het zijn dat je een aantal varianten eraf snijdt, de goedkoopste en de duurste, en dan binnen het verplichtingensysteem allerhande systemen verzint. Waar het mij om gaat, is iets effectiefs te maken in zowel kosten als meters. Voorlopig is die SDE-plus het instrument dat dit goed doet en is er de ambitie daaraan niet veel te veranderen.

Een ander belangrijk punt is dat het regeerakkoord spreekt over 16% hernieuwbare energie in 2020. De keuze hiervoor is natuurlijk een voorwaardelijke, want in 2016 zal een evaluatie plaatsvinden of die ambitie past binnen de voorwaarden van het regeerakkoord: het vasthouden van de concurrentiepositie in Nederland en de betaalbaarheid voor de huishoudens. De gedachte hierachter is dat Nederland niet zomaar uit de crisis komt door extra kosten te maken. Ik heb twee vragen aan de minister. In het FD van vandaag luidde de chemische industrie de noodklok over het grote prijsverschil op energiegebied, want zij kan nauwelijks nog concurreren met het buitenland. Dit is eigenlijk de kern van mijn betoogvraag. Ik vraag de minister of hij contact wil opnemen met de sector om te bespreken welke oplossingen de sector ziet om de concurrentiepositie weer te verbeteren. Kan de minister bevesti-

gen dat de evaluatie in 2016 als resultaat kan hebben dat dit percentage wordt bijgesteld, zowel naar beneden als anderszins? Ik vraag dat met in mijn achterhoofd het rapport dat de Kamer vorige week ontving over de effectiviteit van het klimaatbeleid. Uit onderzoek is duidelijk gebleven dat wij sinds 2005 geen fatsoenlijke evaluatie van duurzaamheidsbeleid meer hebben gehad en dat wij volstrekt in het duister tasten wat betreft de effectiviteit van dat beleid. Het zou raar zijn als wij nu van tevoren weer een blanco cheque gaan uitschrijven voor iets waarvan wij eigenlijk niet goed weten wat het gaat doen.

Met de SDE-plus wordt effectief het aandeel hernieuwbare energie verhoogd. Dan doemt de vraag op naar de andere instrumenten met een vergelijkbaar doel, zoals de subsidie op zonnepanelen. Ik vraag de minister of deze subsidie een succes was en of het klopt dat de sector eigenlijk tegen deze subsidie gekant was en is, omdat de markt die begon te groeien en volwassen werd opeens op afstand werd gezet. Als dit zo is, kunnen wij dan bekijken of voor 2013 een alternatief te vinden is, energie-innovatie bijvoorbeeld of iets anders wat wel bijdraagt aan die duurzame doelstelling? Ik vraag de minister hierop te reageren.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Ik hoor de heer Leegte zeggen: uit onderzoek is gebleken dat wij tot 2005 redelijk konden volgen wat er gebeurde en daarna niet meer. In dat onderzoek staat ook dat dit vooral komt omdat niet op eenzelfde methodische wijze is bijgehouden wat wij deden en wat de effecten daarvan waren. Heeft de heer Leegte zin samen met mij op te trekken om ervoor te zorgen dat vanaf nu wel degelijk wordt gemonitord? Dan weten wij wel wat er gebeurt. De periode van voor 2005 laat zien dat dit kan.

De heer **Leegte** (VVD):

De reden dat de heer Leegte dit onderzoek geëntameerd heeft met brede steun van de Kamer, is om te kijken wat handig is om te doen. Volgens mij staat het AO morgen op de agenda. Ik denk dat mijn collega, Remco Dijkstra, afspraken met u zal maken hoe we daarmee verder gaan. In de verdeling van taken heeft hij dit deel van mijn portefeuille overgenomen. Ik vermoed dat u zich bij hem kunt vervoegen om te zien hoe we die evaluaties goed gaan doen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Dus ik hoor de heer Leegte zeggen dat er niet goed gemonitord is, maar dat er nog geen mening bij de VVD-fractie is of we dat in de toekomst misschien wel goed moeten doen. Hiervoor word ik naar een andere collega doorgestuurd. Heeft de VVD-fractie niet één mening?

De heer **Leegte** (VVD):

De VVD-fractie heeft één mening en die luidt dat subsidies blijkbaar niet goed gewerkt hebben en convenanten nog minder. Dat is schadelijk en jammer. Het is veel weggegooid geld. Als dat zou gebeuren bij Onderwijs of Defensie, zou de minister niet vrolijk kunnen blijven zitten. Bij klimaatbeleid kan dat kennelijk wel. Kennelijk gelden daarvoor andere regels. Dat neemt niet weg dat wij vinden dat je goed moet evalueren. Het omgaan met belastinggeld is immers een zware verantwoordelijkheid die je niet zorgvuldig genoeg kunt uitvoeren. Het antwoord is dus: ja, het moet strak geëvalueerd worden. Ja, de doelstellingen moeten SMART zijn, maar daarbij zeg ik ook

Leegte

dat wij als fractie een aantal woordvoerders hebben en dat mijn collega Remco Dijkstra het morgen met u in een AO zal bespreken.

Mijn vraag over deze wet is wanneer de minister met een evaluatie komt. Ik zou graag een toezegging van de minister krijgen dat de evaluatie er zo snel mogelijk is, in ieder geval voordat gesproken wordt over een eventuele verhoging van de opslag. Zoals mijn collega's ook allemaal zeggen, moeten we eerst weten wat we doen voordat we nieuwe stappen kunnen zetten.

Ten slotte het amendement van D66. Het maken van amendementen is als medewetgever een van onze kerntaken. Het verdient dan ook altijd een reactie als een collega de moeite neemt om een amendement te maken. Vandaar dat ik een korte reactie geef. D66 vraagt om een vlaktaks en daarmee een zwaardere belasting voor het bedrijfsleven en lagere kosten voor huishoudens. Dat klinkt sympathiek, maar ik concludeer dat met dit amendement de verdien capaciteit van het bedrijfsleven, dat het toch al moeilijk heeft, ondergraven wordt. Ik verwijs hierbij naar de chemische industrie. Nu weet ik dat D66 liever een dienstenmaatschappij voorstaat dan een industriële samenleving, maar – zo zeg ik tegen D66 – met elkaars haar knippen wordt Nederland niet rijker. Geld verdienen we met bedrijven die waarde toevoegen en mensen in dienst hebben en een deel van de heffing daarmee kunnen betalen. De VVD zal het amendement niet steunen.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Laat het maar aan D66 zelf over om te definiëren hoe het de economie ziet. Wij zien de economie van de toekomst als een duurzame economie. Daar hoort bij dat de vervuiler betaalt, want dat zijn trends die in de toekomst belangrijk zijn. D66 gelooft er als liberale partij niet in dat je het bedrijfsleven beschermt tegen trends die in de markt overduidelijk zijn. Ik constateer dat niet alleen de inkomsten, maar ook de uitgaven nivelleren, als de VVD het amendement niet steunt. Dat is de keuze van de VVD, prima. Grootgebruikers betalen in Nederland minder dan in omringende landen, terwijl huishoudens en het mkb meer betalen. Het mkb als banenmotor en de economie willen wij graag een extra steuntje in de rug geven. Wil de VVD toch het steunen van het amendement overwegen omdat het goed is voor het mkb?

De heer Leegte (VVD):

De vergelijking van D66 ken ik niet goed. Mevrouw Van Veldhoven zegt dat bedrijven in omringende landen meer betalen, maar ik weet dat Franse, Duitse en Engelse bedrijven minder betalen voor hun energie. Nederlandse bedrijven betalen meer. Als we daar nog iets bovenop doen, holt dat de verdien capaciteit van bedrijven uit. Dat is niet goed. Ik vind dat we geld moeten verdienen met bedrijven als Tata Steel, met Aldel, met de chemische industrie zoals Akzo en DSM. We kunnen ze allemaal opnoemen. Dáár maakt Nederland het verschil, dáár verdienen wij ons geld. Dáár wordt waarde toegevoegd en dat is een belangrijk goed.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik heb hier het rapport dat de energiewoordvoerders zojuist als hard copy op hun bureau hebben gekregen waarin het allemaal keurig staat uitgerekend. Bovendien wil ik de heer Leegte er graag op wijzen dat er in het amendement rekening mee wordt gehouden dat de energie-intensieve bedrijven die direct concurreren op de wereld-

markt, zoals Tata Steel, net als onder het ETS een uitzondering krijgen op de vlaktaks. Deze bedrijven worden dus niet geraakt. Daarom vraag ik de heer Leegte nogmaals om mij te helpen zodat het mkb, de bakker die graag wil uitbreiden en die een motor is voor de economie, een korting krijgt in plaats van een zware belasting.

De heer Leegte (VVD):

Dat doe ik door het amendement niet te steunen. Want daarmee houdt een klant meer geld over om brood te kunnen kopen bij die bakker.

De voorzitter:

Ik breng in herinnering dat we dit wetsvoorstel vanavond afhandelen. We zijn nog maar halverwege de eerste termijn. Even ter herinnering!

De heer Paulus Jansen (SP):

Voorzitter. Ik ben een echt ochtendmens, dus ik weet niet of dit debat me makkelijk afgaat. Maar ik zal mijn best doen.

De SP-fractie is er een groot voorstander van dat we proberen, de verduurzaming van onze energievoorziening te versnellen. Dat zou primair moeten gebeuren door vergroening van het fiscale regime, in plaats van het principe "de vervuiler betaalt", waarmee de juiste omgeving wordt gecreëerd voor een juiste waardering van de verschillende vormen van energieproductie. Maar daarmee zijn we er nog niet. Er zijn nieuwe technieken die in de opstartfase een steuntje in de rug nodig hebben. Wat het kabinet nu voorstelt, is het doorbelasten van de aanloopkosten van nieuwe technieken voor duurzame energie via een opslag op de tarieven voor elektriciteit en gas. Dat is geen Nederlandse uitvinding, maar dat komt van onze vermaledijde oosterburen. De economie die volgens de heer Leegte zo'n beetje de zieke man van Europa is – ik ben nog steeds niet gekomen van de verbazing – heeft het meest succesvolle omschakelingsprogramma voor duurzame energie van de afgelopen decennia gelanceerd. Ik ben het met de heer Leegte eens dat het een paar centen heeft gekost. Wij hadden het met onze kruideniersmentaliteit wat goedkoper kunnen doen, maar het idee als zodanig was de spijker op zijn kop. Ik denk dat de Duitse economie daarvan uiteindelijk beter is geworden.

Wat is het verschil tussen het Duitse en het Nederlandse systeem? Het Duitse systeem is een openeinderegeling, in tegenstelling tot dit voorstel. In Duitsland weet je zeker dat, als je investeert in de productie van duurzame energie, je over een vaste looptijd een garantieprijs krijgt. Maar in Nederland mag je jaarlijks meedoen met de SDE-plustombola, een flipperkastregeling waarbij je vooraf nooit weet waar het balletje heen rolt. Het enige wat zeker is aan het Nederlandse systeem is de megabureaucratie om al die aanvragen te beoordelen en vervolgens groten-deels af te wijzen. Vervolgens valt ook nog eens een derde van de wel vergunde aanvragen naderhand af, doordat de aanvragers er ondanks de subsidie niet in slagen hun projecten tot een goed einde te brengen.

Daaruit volgen nog twee andere zekerheden: een grote vernietiging van kapitaal en menskracht bij de aanvragers en een grote discontinuïteit bij bedrijfstakingen, met name de bouw, de installatiebranche en de offshore, die een deel van hun omzet halen uit de bouw van duurzame energieprojecten enerzijds en een chronische onder-

uitputting van het SDE-plusbudget, omdat een groot deel van de gegunde projecten de eindstreep niet haalt anderszijds. Kan de minister mij uitleggen wat hieraan rationeel is? Wat draagt dit bij aan een goed investeringsklimaat voor duurzame energie?

Vraag is ook of het rationeel is om een deel van het SDE-plusbudget te gaan besteden aan subsidie op het stoken van houtpallets in kolencentrales, zoals in het regeerakkoord is afgesproken. De SDE was, dacht ik, bedoeld voor innovatieve technieken die in de opschaaftase een steuntje in de rug nodig hebben. Het opstoken van hout in kolencentrales heeft niets met innovatie en ook niet al te veel met duurzaamheid te maken. Kan de minister al aangegeven, welk deel van het budget hij wil inzetten voor deze subsidie voor kolencentrales? Ik heb een andere vraag over de verdeling van de kosten van de SDE-plus over de kleinverbruikers. Dat zijn grosso modo de huishoudens en de grootverbruikers. Dit is een 50/50-verdeling. Hoe valt dat te rijmen met het aandeel dat beide partijen hebben in het elektriciteits- en gasverbruik? Volgens de publicatie Energie in Nederland, uit 2011, waren de kleinverbruikers in dat jaar goed voor een derde van het elektriciteitsgebruik, en voor iets minder dan een derde van het gasverbruik. Dat lijkt een verdeling van een derde staat tot twee derde, en niet van 50/50. Verder hoor ik graag of die 50/50-verdeling is gebaseerd op de verdeling voor of na het kwijtschelden van de energiebelasting van de grootverbruikers die deelnemen aan het energiebesparingsconvenant. De echte grootverbruikers betalen geen energiebelasting, zij hebben al een kwijtscheldingsregeling. Dat maakt uiteindelijk voor de verdeling van de kosten over de huishoudens en de grootverbruikers heel veel uit. Het lijkt de SP logisch dat de kostenverdeling wordt gebaseerd op het verbruik. Dat is het bekende principe "de vervuiler betaalt". Het kabinet hanteert dat niet. Ik hoor graag waarom niet. Het zal duidelijk zijn dat we om die reden ook sympathiek staan ten opzichte van het amendement van mevrouw Van Veldhoven.

Onlangs heeft het CPB de studie *The socially optimal energy transition in a residential neighbourhood in the Netherlands* uitgegeven. Het CPB wijst erop dat de hoogte van de energiebelasting voor gas en elektriciteit gecorrigeerd naar primair energieverbruik sterk verschilt. Door de relatief hoge energiebelasting op elektriciteit en de relatief lage energiebelasting op aardgas liggen het private optimum en het maatschappelijke optimum bij investeringsbeslissingen voor energieproductiemiddelen, zoals een hre-ketel, ver uit elkaar. Vrij vertaald: wat goed is voor een individueel huishouden, is slecht voor de samenleving. Het CPB constateert daarmee wat ik in schriftelijke vragen van 13 juli 2009 aan de staatssecretaris van Financiën ook al vaststelde: de relatief hoge energiebelasting op elektriciteit en de lage energiebelasting op gas maken het voor kleinverbruikers interessant om zomers toch een hre-ketel met een elektrisch rendement van 20% te gebruiken voor elektriciteitsproductie, waarbij de 80% opgewekte warmte wordt weg geventileerd. De staatssecretaris deed destijds erg zijn best om dit perverse effect weg te rekenen in zijn antwoorden, maar het CPB bevestigt nu dat de SP drie jaar geleden gelijk had. Onderschrijft de minister dat de ongelijkmatige fiscale behandeling van gas en elektriciteit tot hoogst ongewenste maatschappelijke effecten kan leiden? Is hij bereid om, in samenwerking met de staatssecretaris van Financiën, de Kamer voor de behandeling van de begroting voor 2014 te

informer over een evenwichtiger grondslag? Ik overweeg in tweede termijn hierover een motie in te dienen.

Ik heb nog een vraag over het opnemen van gespecificeerde heffingstarieven voor de jaren 2013, 2014 en 2015 in de wet. Bij andere wetgeving vindt de regering deze constructie een gedrocht en kiest zij ervoor om gegevens die jaarlijks wijzigen, in een AMvB op te nemen, en dan wat ons betreft met voorhang. Waarom is daar in dit geval niet voor gekozen?

Ik kom tot een samenvatting. Met dit wetsvoorstel kruipt Nederland iets dichter tegen de Duitse regelgeving aan. Dat is winst. De essentie van het Duitse systeem, namelijk het openeindkarakter, nemen we echter niet over, met als gevolg bureaucratie, kapitaalvernietiging en frustratie bij aanvragers. Dat zou je als minister van Innovatie niet moeten willen.

Mevrouw **Klever** (PVV):

Voorzitter. Met dit voorliggende wetsvoorstel blijkt eens te meer dat de VVD-slogan "Nederland verdient belastingverlaging" een van de grootste leugens van deze eeuw is. De VVD, die voormalige liberale club, doet namelijk het tegenovergestelde: ze voert op allerlei terreinen belastingverhogingen door en creëert verscheidene nieuwe belastingen. De nieuwe belasting die we vandaag bespreken, te weten de opslag windenergie, is een bijzondere, want deze is een extra belasting van een apart ministerie, EZ, op een reeds bestaande belasting, namelijk de reguliere energiebelasting. Ik heb de toelichting van voormalig minister Verhagen goed gelezen. Het lijkt erop dat de btw over deze toeslag ook naar EZ vloeit, want hij neemt die mee in zijn berekeningen. Dat brengt mij meteen bij mijn eerste vraag: waar komen deze extra btw-inkomsten terecht, bij EZ of toch gewoon bij de algemene middelen? Verder maak ik uit het regeerakkoord op dat er naast deze opslag windenergie ook nog een aparte opslag zonne-energie komt, en wel om de decentrale opwekking te stimuleren. Hierover is tot dusverre nog veel onduidelijk. Ik wil graag weten hoe het hiermee staat. Klopt de aanneme van enkele energiebedrijven dat dit nog een extra opslag is, wederom vanuit EZ, boven op de opslag die we vandaag bespreken? Zo ja, waarom is er dan voor gekozen om ook hier weer een aparte opslag voor in het leven te roepen? Dit valt toch immers ook onder duurzame energie? Kan de minister al een indicatie geven van de te hanteren tarieven? Ik kan in het regeerakkoord niet terugvinden hoeveel geld de minister nu weer van de Nederlandse huishoudens wil afpakken. Kan de minister verder aangeven of hij al met zijn collega Weekers gesproken heeft over een nieuwe slogan voor de Belastingdienst? Een ding is namelijk duidelijk, met al deze opslagen kan de oude slogan "leuker kunnen we het niet maken, maar wel gemakkelijker" de prullenbak in.

Dit kabinet-Rutte of beter gezegd het kabinet-Samsom heeft een blinde ambitie om een aandeel duurzame energie in 2020 van 16% af te dwingen en heel Nederland moet daarvoor de rekening betalen. Deze opslag windenergie wordt namelijk ingesteld om het bestaande SDE +-programma op te hogen met maar liefst 400 miljoen euro per jaar, oplopend tot een bedrag van 3 miljard euro aan subsidie in 2020. 3 miljard euro per jaar, dat betekent dus honderden euro's extra per jaar voor gezinnen alleen voor deze opslag windenergie. Dat is bovenop de verdere verhoging van de reguliere energiebelasting en

Klever

de nog in te voeren opslag zonne-energie. Kortom, dat is wederom een flinke aanslag op de koopkracht van gezinnen die niet in de CPB-cijfers is meegerekend. Naast onze gezinnen zullen ook de Nederlandse bedrijven die het al zwaar hebben, hierdoor worden getroffen. Energie-intensieve bedrijven zullen wegtrekken, bijvoorbeeld naar Amerika waar een ware energierevolutie gaande is en de energieprijzen fors dalen. Zie bijvoorbeeld de alarmerende berichtgeving vandaag in de krant over de chemiesector. Obama stelt dan ook terecht dat in deze tijden van crisis de economie centraal staat en dat de klimaatdoelstellingen naar de achtergrond verdwijnen. Daar kiest men er dus voor om middels lage energieprijzen de economie weer aan te wakkeren in plaats van de economie kapot te maken door belastingverhogingen.

Voorstanders van duurzaamheid zullen natuurlijk verkondigen dat de Nederlandse duurzaamheidsindustrie van deze SDE-regeling profiteert. Immers, met behulp van deze SDE-regeling worden productiefaciliteiten voor energie gebouwd en soms wel voor 20 tot 30 jaar gesponsord. Dat is natuurlijk erg lucratief, zou je denken. En het levert dus ook banen op. Niets is minder waar, want de efficiency van deze regeling is uiterst discutabel. Om dit te illustreren zal ik een voorbeeld geven van een van de grootste projecten waar dit geld voor bestemd is, namelijk het windmolenpark in de Waddenzee, 50 kilometer boven Ameland en Schiermonnikoog. Om dit project op een rendabele wijze te realiseren is maar liefst 4,2 miljard euro aan subsidies toegekend. Dat is mooi, zo dachten Nederlandse windmolenbouwers, en ze schreven er dan ook massaal op in. Maar helaas het contract werd gegund aan het Duitse bedrijf Bard dat nu nagenoeg failliet is omdat het zich voor een te scherpe prijs had ingeschreven. Kennelijk was die 4,2 miljard euro aan subsidie niet voldoende om het project rendabel te maken. 4,2 miljard euro, dat is € 240 die elke Nederlander meebetaalt aan slechts één windmolenpark. Mijn vraag aan de minister is: moeten we nu acht 4,2 miljard meer belasting gaan betalen om een Duits bedrijf of als we de geruchten mogen geloven straks misschien wel een Arabisch bedrijf, windmolens te laten bouwen in de Waddenzee? In eerdere antwoorden op vragen van mijn voorganger Van Bommel twijfelt de voorganger van deze minister zelf nog aan de effectiviteit van dit project. Kan de minister aangeven in hoeverre het Nederlandse bedrijfsleven hiervan profiteert en hoeveel banen dit oplevert? Waarom zet het kabinet überhaupt in deze tijden van economische crisis en miljardenbezuinigingen in op nog meer peperdure en onrendabele windmolenparken op zee?

Het antwoord op de laatste vraag kan ik zelf deels al geven. Dermate grote windmolenparken op land aanleggen is namelijk een onmogelijke opgave. Overal waar men van plan is windmolens aan te leggen, komen mensen zeer terecht in opstand. In Urk, Makkum, Harlingen, Bolsward, Netterden, Deventer, Dinteloord, Borger-Odoorn, Pieterburen, Sluis, noem maar op. Mede daardoor duurt het gemiddeld acht jaar om windmolens te realiseren en is er het afgelopen jaar slechts één windmolen gerealiseerd. Kortom, zelfs al zou je willen vasthouden aan die ridicule 16%-doelstelling, dankzij de vele protesten wordt het een onmogelijke opgave om die doelstelling te halen. Tenzij we natuurlijk alle 12.000 megawatt aan windmolens op zee bouwen. Windenergie op zee is echter twee keer zo duur als windenergie op land en nog eens drie keer zo duur als de marktprijs voor elektriciteit. Dit zou je dan dus nog eens met miljarden extra moeten compenseren

en je zou de windenergieopslag dus nog meer moeten verhogen. Zo belanden wij in een vicieuze cirkel.

Al met al is deze gedwongen vergroening een sluipmoordenaar voor de economie, de koopkracht en de concurrentiekracht. Deze regeling gaat Nederlandse huishoudens honderden euro's per jaar kosten en het bedrijfsleven vele duizenden euro's per jaar. Wij staan hier niet alleen in. Het CPB heeft al eerder gewaarschuwd dat vergroening ten koste zal gaan van economische groei. In een door vele wetenschappers en hoogleraren ondertekende brief wordt zelfs gesproken van een ramp voor de economie.

Ook de door de minister zo geliefde Europese Unie hekelt de groene subsidies en wil zelfs een onderzoek instellen naar de nationale subsidiesystemen. Is het gezien dit alles niet beter om te stoppen met de SDE-plusregeling en om de bijbehorende belastingverhoging middels de wet opslag windmolens door de papierversnipperaars te halen?

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Voorzitter. Ik feliciteer de heer Vos met zijn prachtige maidenspeech. Ik heb er goed naar geluisterd. Er zitten zeker dingen in die mij aanspreken. Ik hoop dat wij daarop verder kunnen bouwen en samen de randen van het regeerakkoord kunnen zoeken. Misschien kunnen wij zelfs op de onderwerpen die niet in het regeerakkoord staan, groen optrekken. Een paar mede met steun van de PvdA aangenomen moties geven mijn groene hart hoop.

Ik ben ook blij met de doelstellingen in het regeerakkoord. Ik noem 16% schoon in 2020 en 100% in 2050. Een van de dingen die wat mij betreft daarbij heel belangrijk zijn – grappig genoeg zei Lubbers dit jaren geleden ook al – is het volgende. Wie in 2050 op 100% wil uitkomen en nu veel lager zit, moet een lijn volgen die via de 16% uitkomt op 100%. Wie in 2050 op 100% wil uitkomen, moet dus niet met voornamelijk kolen en het bijstoken van biomassa inzetten op 16%. Dan komen wij immers nooit meer uit op 100% schoon. Dat is een van mijn zorgen bij dit beleid. Wij nemen niet de stappen die wij na 2020 nodig hebben om op volledig schone energie uit te komen.

Wij vinden het op zich een goed idee dat een en ander gefinancierd wordt uit een opslag op de elektriciteitsregeling. Dat geeft iets meer langetermijnzekerheid en is beter dan een subsidiesysteem via de schatkist. Ik herhaal niet wat de collega's al hebben gezegd, maar de verdeling tussen burgers en bedrijven begint wat ons betreft wel heel erg scheef te worden. Er is netjes uitgelegd dat er meerdere opeenstapelende voordelen zijn voor bedrijven en dat er nadelen zijn voor burgers. Daar komt bij dat wij nog steeds het systeem in stand houden dat er vanuit de schatkist 5,8 miljard wordt bijgedragen aan energie uit fossiele brandstoffen. Ik zeg tegen de collega van de PVV dat dit betekent dat ongeveer 700 euro per gezin per jaar naar het fossiele gedeelte van de grootgebruikers en de producenten gaat. GroenLinks vindt dat dit bedrag naar beneden moet. Dat geld kan gebruikt worden voor schone energie.

De heer **Leegte** (VVD):

Ik heet de minister graag welkom in dit standaarddebatje tussen GroenLinks en de VVD. Ik vraag GroenLinks opnieuw om met een voorbeeld te komen van een subsidie

Van Tongeren

die uitsluitend bedoeld is om fossiele energie te stimuleren.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Ja, dit is een soort PowNews-interview. Elke keer dezelfde vraag stellen en nooit de moeite nemen om de door mijn medewerkers aangedragen rapporten, bijvoorbeeld opgesteld door Bernard ter Haar, Ecofys of CE Delft, door te nemen. Ik ga voor minister Kamp dan ook niet dit rituele debatje opvoeren. Minister Kamp en zijn ambtenaren kunnen onderzoeken lezen en zien dus dat die bedragen hieraan worden besteed.

Dan de vraag over het monitoren. Er is nog nooit onderzocht of deze bijdragen uit de schatkist wel effect hebben. Ik daag de heer Leegte uit. Als hij vindt dat het voor schoon moet, zullen wij dat voor fossiel ook eens doen.

De heer Leegte (VVD):

Om dit meningsverschil uit de wereld te helpen hebben wij de minister gevraagd om een analyse te maken. De analyse van de minister is dat er geen enkele subsidie is die uitsluitend tot doel heeft om fossiele energie te subsidiëren, geen enkele. Zo die er zou zijn, vraag ik GroenLinks om ermee te komen. Dan lossen wij dat probleem op. Dat kan immers niet het doel zijn van de transitie. Alle voorbeelden die GroenLinks, vaak geholpen door D66, noemt, betreffen generieke maatregelen waarbij de prijsstelling arbitrair is. Ik nodig mevrouw Van Tongeren nogmaals uit. Als zij één voorbeeld heeft – dat is voldoende – van een subsidie die uitsluitend tot doel heeft om fossiele energie te subsidiëren, gaan wij morgen aan de slag om dat op te lossen.

De voorzitter:

Een kort antwoord graag, mevrouw Van Tongeren.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Zoals gebruikelijk verdraait de heer Leegte mijn woorden. Ik heb het woord "subsidie" niet in de mond genomen. Ik heb over bijdragen uit de schatkist gesproken. Wij kennen het rapport. Ik neem tenminste aan dat de heer Leegte in de afgelopen twee jaar de kans heeft gehad om er even een blik op te werpen. Wij weten allebei om welke bedragen het gaat. Die zijn bekeken, berekend en gecontroleerd. Het Planbureau voor de Leefomgeving komt met milieuvervuilende subsidies aan een nog veel hoger bedrag.

De voorzitter:

Mevrouw Klever ...

De heer Leegte (VVD):

Dan nog vraag ik daar één voorbeeld van.

De voorzitter:

Nee, mijnheer Leegte. Wij gaan het debat niet opnieuw voeren.

Mevrouw Klever (PVV):

Heeft mevrouw Van Tongeren enig idee hoeveel belasting fossiele energie opbrengt?

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Fossiele energie in Nederland kost de belastingbetaler geld omdat daar een bijdrage uit de schatkist naartoe gaat. Mevrouw Klever vraagt mij vast niet om een heel

lijstje van waar het geld naartoe gaat. Er wordt belasting geheven. De overheid geeft dat uit aan allerlei verschillende posten. Eén van die posten bestaat uit 53 verschillende regelingen. Als je die regelingen optelt, kom je op 5,8 miljard. Dat bedrag gaat naar fossiele grootopwekkers dan wel -verbruikers. Er gaat een veel kleiner bedrag naar schone energie.

Mevrouw Klever (PVV):

Fossiele energie brengt jaarlijks 35 miljard euro op voor de schatkist. Mevrouw Van Tongeren zegt dat fossiele energie wordt gesubsidieerd. Dat is pertinent onwaar. Er zijn vormen van fossiele energie waarover misschien wat minder belasting wordt betaald. Over fossiele energie wordt echter altijd belasting betaald en dat levert de schatkist 35 miljard op. Het is dus onjuist om te zeggen dat het wordt gesubsidieerd.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Ik heb steeds gesproken over een bijdrage uit de schatkist. Dat kan een garantstelling zijn, een makkelijkere manier om een goedkope lening te krijgen of een belastingkorting. Er zit een ongelooflijk verschil tussen wat gezinnen betalen voor een kilowattuur en wat het grootste bedrijfsleven betaalt, wat bijna niets is. Wij hebben dit rituele debat niet gevoerd. Ik ben zeker bereid om met mevrouw Klever door de rapporten heen te gaan om haar te laten zien waar de overheidsbijdragen uit de schatkist zitten voor fossiele grootverbruikers en fossiele producenten.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Zit in dat bedrag van 5,8 miljard al die 1,2 miljard die dit regeerakkoord volgens het CPB toevoegt aan de milieuvervuilende subsidies? Het CPB zei dat dit regeerakkoord leidt tot 1,2 miljard meer aan vervuilende subsidies. Zit dat bedrag al bij die 5,8 miljard in of komt het er nog bovenop?

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Dat is een heel goed punt van mijn collega van D66. Het bedrag van 5,8 miljard komt uit een onderzoek van voor dit regeerakkoord. Je zou aan twee kanten moeten kijken: wat komt er meer beschikbaar voor schoon en wat wordt er toegevoegd aan vuil? De verhouding zal grosso modo hetzelfde zijn, namelijk dat een drie- tot viervoud uit de schatkist naar fossiele energie gaat van wat er naar schone energie gaat.

Burgers betalen hier wat ons betreft onevenredig aan mee ten opzichte van bedrijven. Wij zijn ervoor dat het principe dat de vervuiler betaalt, strenger wordt doorgevoerd, omdat wij ervan overtuigd zijn dat dit de enige manier is waarop de Nederlandse economie ook op de lange termijn uit deze crisis komt. Ons verkiezingsprogramma laat zien dat dit kan. De overheidsfinanciën komen op orde, de werkgelegenheid neemt fors toe – iets minder dan in het programma van de VVD, maar wij staan in de rangorde nog steeds op de tweede plek – de banengroei neemt toe, er is werkgelegenheid voor onze jonge mensen en wij sparen ons milieu. Wij zorgen er uiteindelijk qua gedrag voor dat wij passen op deze aardbol. Om de voorzitter niet verder te tergen, zal ik dit stukje verder overslaan.

De SDE zet in op laaghangend fruit en de goedkoopste technieken. Mijn fractie vindt dit jammer. Wil je terugdenen vanuit 2050 dan kom je dus niet op 100% schoon

Van Tongeren

uit als je met kolencentrales zit met biomassa-bijstook. Dat is per definitie altijd voor een groot gedeelte vuile energie.

Ik daag de PvdA even uit, want wij konden de woordvoerder niet interrumperen. De PvdA heeft wind op zee altijd heel belangrijk gevonden. Wind op zee is nog een dure techniek die pas concurrerend wordt als de vervuiler echt betaalt en als wij doorgaan met het ontwikkelen van die techniek. Ik neem aan dat de PvdA toch echt niet de partij is die alleen het laaghangende fruit wil plukken, maar dat zij ook wil investeren in meer innovatieve technieken.

De voorzitter:

Het is niet echt gebruikelijk om vanaf de kathedraal een ander Kamerlid een vraag te stellen. Ik geef de heer Vos de gelegenheid om kort te reageren.

De heer Jan Vos (PvdA):

Vandaag is er een AO geweest met de minister waarin hij heeft toegezegd een brief te sturen over zijn voornemens met betrekking tot windenergie. Windenergie staat bij de PvdA nog steeds hoog in het vaandel. Wij wachten die brief af en zullen daarna opnieuw met elkaar spreken. Ik hoop dat mevrouw Van Tongeren aan dat overleg kan deelnemen, zodat we nader met elkaar van gedachten kunnen wisselen over onze ambities.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

De fractie van GroenLinks is veel kleiner dan die van de PvdA. Ik ben de gehele dag in de plenaire zaal geweest in een begrotingsdebat van Veiligheid en Justitie. Ik kan mijzelf helaas niet klonen, want dan was ik graag bij het AO geweest. In een grote fractie is het mogelijk om alle overleggen te dekken, maar wij kunnen dat niet. Ik ga er overigens van uit dat de PvdA-fractie een eigen mening heeft en niet alleen moet afwachten wat de minister zegt voordat zij een mening heeft. Maar daar komen we in latere debatten vanzelf wel op terug.

Het is fijn dat er extra geld wordt vrijgemaakt voor duurzame energie. Toch schept dit ook behoorlijke onzekerheid. Collega's hadden het hier al over. Er wordt gezinspeeld op een verplicht aandeel duurzaam, maar het is onduidelijk hoe dat in elkaar zit en wanneer dat komt. Ook is niet duidelijk of de opbrengst van de SDE-opslag uitsluitend aan duurzame energie wordt besteed, of aan duurzame energie en innovatie of alleen aan de uitrol van innovatie. Wat zijn de effecten van deze voortdurende onzekerheid op de markt? Het laat zich voorspellen; collega's hebben er ook al wat over gezegd.

Het andere grote probleem met dit systeem, evenals met het oude systeem, is dat er steeds middelen blijven liggen die niet worden gebruikt. Wanneer je het op deze wijze doet, hebben we daar geen goede oplossing voor. Er is niet gekozen voor geen plafond, hoewel dat wel onze voorkeur heeft. Dus moeten er steeds vragen worden ingediend en weten ondernemers niet of en wanneer zij aan de slag kunnen. Op het moment dat zij het groene licht krijgen, duurt het met wind op land nog vijf jaar voordat zij echt aan de slag kunnen. Wij zouden graag van de minister een tabel krijgen, als hij die kan aanleveren, waarin we kunnen zien in welke jaren welke bedragen beschikbaar komen. Wat is er in 2018 en 2019? Hoe zitten die bedragen in elkaar? Ondernemers vragen ons dit, omdat zij dan iets meer helderheid krijgen over wat zij kunnen verwachten. Als de minister op andere wijze die onzekerheid

uit de markt kan halen, zou dat overigens ook heel fijn zijn.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Voorzitter. Er is al aan gerefereerd dat we vanmiddag een AO hebben gehad. Ik heb daar al een flinke inbreng gegeven, onder andere over hernieuwbare energie. Mede gezien de tijd wil ik die nu niet herhalen.

Het is goed om de kosten van energie zichtbaar te maken op de energierekening van huishoudens. Daarnaast vinden we het goed dat meer verbruiken betekent dat je meer bijdraagt aan duurzame energie. Besparen loont dus. We weten dat ongeveer 52% van de energiebelasting opgebracht wordt door huishoudens en 48% door bedrijven. Dit zijn cijfers uit 2010. Huishoudens zijn verantwoordelijk voor ongeveer 22% van het energieverbruik, een van de collega's refereerde er al aan. Op basis van deze verdeling zijn de tarieven van de SDE-opslag vastgesteld.

Deze verhouding kan de komende jaren echter behoorlijk veranderen. In het rapport Ex ante evaluatie van Green Deals Energie van het Planbureau voor de Leefomgeving staat dat onder de huidige wetgeving de inkomsten van de energiebelasting door decentrale duurzame energie-opwekking met tientallen tot honderden miljoenen euro's kunnen teruglopen. Wij vragen ons af in hoeverre daarmee in het huidige wetsvoorstel rekening is gehouden. Wat zijn de prognoses voor de inkomsten van de energiebelasting in de komende jaren?

Door de collega's is ook al het volgende punt aangevoerd. Als er nu geen relatie wordt gelegd tussen de SDE-heffing en de uitgaven van de SDE-plus, wat gebeurt er dan met vrijgevallen beschikte middelen? Worden deze vrijgevallen budgetten op de een of andere manier versleuteld in een SDE-opslag of misschien wel opnieuw ingezet voor duurzame energie? Kan de minister garanderen dat de SDE-opslag alleen voor duurzame energie wordt ingezet?

De SDE-opslag is op deze manier vormgegeven om inwoners inzicht te geven in de kosten van duurzame energie en om die vergelijkbaar te maken. Voor een goed functionerende energiemarkt is transparantie van prijzen, contractvoorwaarden en andere relevante informatie van verschillende aanbieders essentieel. Op dit moment is die transparantie nog niet voldoende, zo vindt onze fractie. De SDE-opslag maakt het er niet eenvoudiger op. Is de minister eventueel bereid om te onderzoeken hoe die transparantie van de prijsopbouw van energie- en netbeheer met name voor huishoudens kan worden verbeterd? Kunnen de NMa of de Consumentenbond hierin een rol spelen?

Wij waren wat verbaasd over de bijdrage van de VVD over de Duitse economie, maar goed, die is nader genuanceerd. Anders zouden wij ook benieuwd zijn naar de glazen bol van de VVD, die Duitsland bijna de zieke man van Europa noemt.

Ik heb de VVD nog iets anders horen zeggen, namelijk dat in 2016 de voortgang wordt beoordeeld en er over een vervolg wordt besloten ten aanzien van de hernieuwbare energie. De heer Leegte legt deze zin uit het regeerakkoord uit als een nieuw moment om de 16% te evalueren. Terug naar de 14% is dan een optie. Ziet de minister dit net zo? Ik ben ook benieuwd of de PvdA-fractie dit zo ziet. Dat is gewoon even een vraag uit interesse.

Kamp

De vergadering wordt van 22.38 uur tot 22.58 uur geschorst.

Minister Kamp:

Voorzitter. Ik wil graag beginnen met de heer Vos te complimenteren met zijn doorwrochte beschouwing over de democratie. Mijnheer Vos, via Friesland kwam u terecht bij de waterschappen, bij Benjamin Franklin in Philadelphia, bij Teddy Roosevelt en bij Diederik Samsom als actievoerder. Via het zingen van de Internationale kwam u uiteindelijk uit bij de Verenigde Naties als bliksemafleider. Ik vond deze beschouwing bij een inhoudelijk verhaal over de SDE-plustoeslag echt indrukwekkend. Dit was een mooi begin van uw carrière als Kamerlid. U bent al begonnen in enkele algemeen overleggen en nog dezelfde dag houdt u ook nog uw maidenspeech. En dat meteen al aan het begin van uw loopbaan. Het is velen niet gegeven om al zo snel na hun aantreden in de Kamer hun maidenspeech te kunnen houden. Ik gun u dat van harte. Ik hoop dat u heel veel plezier aan uw prachtige functie zult beleven. Ik hoop dat wij op een bijzonder constructieve manier zullen kunnen samenwerken. Onze partijen hebben namelijk voor elkaar gekozen en we moeten er samen wat moois van maken. Heel veel succes met uw loopbaan hier. Ik hoop dat u er heel veel plezier aan zult beleven, zoals wij allemaal doen.

Ik heb vanmiddag al het nodige mogen zeggen over het energiebeleid. Ik zal dat niet allemaal gaan herhalen, maar het is wel nuttig om dat nog even te doen in reactie op mevrouw Dik-Faber en anderen die zich nogal kritisch hebben uitgelaten over het voorstel dat wij doen. En dat terwijl zij zeker niet bekendstaan als mensen die tegen duurzame energie zijn of die zich geen zorgen maken over wat er met het klimaat en de opwarming van de aarde gebeurt. Toch hebben zij een kritische benadering gekozen ten opzichte van dit wetsvoorstel. Ik denk dat die kritische benadering ook bedoeld is om mij uit te lokken om aan te geven waarom het wel verstandig is wat wij hier voorstellen. Ik denk dat de mogelijkheid van steun van die fracties nog steeds bestaat. Ik hoop dat van harte.

De achtergrond van alles wat we hier aan het doen zijn, is natuurlijk de CO₂-reductie. We weten allemaal dat die gerealiseerd moet worden. Ook de laatste dagen hebben we opnieuw gehoord wat er gaande is op het gebied van het klimaat, de opwarming van de aarde en de stijging van de zeespiegel. Internationaal zijn daar verdragen over gesloten. Over het Kyotoverdrag wordt binnenkort in Qatar, ook in aanwezigheid van de heer Vos, verder gesproken. We zijn er met zijn allen van overtuigd dat het nodig is om CO₂-reductie te realiseren. Er is een Europese doelstelling voor geformuleerd. Wij maken onderdeel uit van Europa. Europa heeft gezamenlijk conclusies getrokken en gezegd dat we een CO₂-reductie moeten realiseren van 80% à 95% als we 1990 met 2050 vergelijken. Je kunt natuurlijk overgaan tot energiebesparing, maar er is ook een vertaling gemaakt naar het aandeel duurzame of hernieuwbare energie. Voor de periode tot 2020 moeten we zorgen dat de duurzame energie 20% uitmaakt van het geheel. Europa heeft ook vertaald wat dit per land gaat betekenen. Daar hebben we ons aan verbonden. Dat is via een richtlijn aan ons doorgegeven. We moeten in het jaar 2020 14% duurzame energie hebben omdat we vinden dat dit in het grote geheel van Europa en de wereld noodzakelijk is om te doen. We spreken vandaag dus over

het streven om die 14% te halen. We zitten op dit moment iets boven de 4%. Er moet dus in acht jaar tijd nog een heleboel gebeuren. Bovendien is in het regeerakkoord gesteld dat we denken dat 14% niet genoeg is. D66 zei al dat in 2020 eigenlijk 16% nodig is. Tot diezelfde conclusie zijn de onderhandelaars voor het regeerakkoord ook gekomen. 16% is de doelstelling voor het jaar 2020. Voor de langere termijn en in internationaal verband moet het helemaal dekkend zijn zodat we in onze energiebehoefte kunnen voorzien met duurzame energie. Om die toename van ruim 4% nu naar 16% in het jaar 2020 voor elkaar te krijgen, moet er een heleboel gebeuren. Het is absoluut noodzakelijk dat wij ons realiseren dat er op lange termijn grote investeringen moeten worden gedaan waarover vele jaren moet worden afgeschreven. Hiervoor is er een consistent beleid van de overheid nodig. De overheid moet aangeven waar ze naartoe wil gaan, maar niet alleen dat. De overheid moet ook bereid zijn om op de weg daarnaartoe voortdurend betekenisvolle stappen te zetten. Over die stappen kan heel goed discussie plaatsvinden. Mevrouw Dik-Faber ziet bijvoorbeeld het bijstoken van biomassa niet zo zitten of zij vindt dit in ieder geval geen structurele oplossing voor de lange termijn. Dit kan echter wel een onderdeel zijn van de betekenisvolle stappen op het goede pad.

Wat wel of niet duurzame energie is, is ook in de Europese richtlijnen bepaald. Daar horen wind op zee, wind op land en ook het stoken van biomassa in kolencentrales bij. Dan heb je toch hernieuwbare energie. Iets groeit en vervolgens gebruik je het weer door het te verbranden, bij te stoken, in kolencentrales. Dat is een onderdeel van de duurzame, hernieuwbare energie. Als je naar die 14%, naar die 16% zelfs, probeert toe te groeien, is het heel logisch dat je van alle bestaande mogelijkheden gebruik maakt. Hoe kun je dit op de beste manier doen? Hoe kun je het beste kiezen? Hoe kun je bij ieder van die mogelijkheden ervoor zorgen dat je met zo weinig mogelijk geld zo veel mogelijk effect bereikt? Daarvoor hebben wij de SDE-plussystematiek ontwikkeld die de heer Leegte trefend beschreven heeft. Volgens mij is er in Europa op dit moment geen betere systematiek voorhanden. Met die systematiek kunnen wij ervoor zorgen dat het beschikbare geld zo goed mogelijk wordt aangewend, zodat er maximale resultaten mee worden bereikt.

Mevrouw Dik-Faber en anderen hebben kritische woorden gesproken over de grote bedragen. Ik zal daar zo dadelijk apart nog iets over zeggen.

Mevrouw Dik-Faber (ChristenUnie):

Ik begrijp uit de woorden van de minister dat biomassa vanuit Europa toegestaan is als onderdeel van de mix duurzame energie. Is de minister het met mij eens dat biomassa absoluut niet toekomstgericht is en dus ook niet kan bijdragen aan die stip op de horizon van 80% tot 95% CO₂-reductie?

Minister Kamp:

Ik geloof niet dat wij in ons eentje het wiel moeten uitvinden en dat wij in ons eentje het klimaat van de wereld gaan verbeteren. Mijns inziens is het absoluut cruciaal dat daar internationale afspraken in wereldverband over gemaakt worden. Ik vind het vreselijk dat de Verenigde Staten en China daar niet aan meedoen. Ik hoop dat dit alsnog gaat gebeuren. Een heleboel landen doen wel mee. Die landen zijn gemotiveerd. Zij hebben afspraken gemaakt. Vervolgens hebben wij dit vertaald in iets kleiner,

Kamp

maar nog steeds groot verband van 27 landen in Europa. In de richtlijn is bepaald wat de afzonderlijke lidstaten moeten doen, welk percentage zij moeten bereiken en wat zij daarvoor mogen inzetten. Dit geldt ook voor ons. Wij hebben het percentage nog eens verhoogd en een systematiek opgezet, waarbij wij gebruikmakend van alle mogelijkheden met zo min mogelijk geld zo veel mogelijk resultaat bereiken. Ik vind de ene methode niet zo mooi als de andere. Ik denk dat ik daar hetzelfde over denk als mevrouw Dik-Faber, maar dit past wel in het systeem. Wij gaan het doen. Wij gaan bekijken of wij in de tussentijd betere methoden kunnen ontwikkelen. Er is innovatie. De techniek ontwikkelt zich. Uiteindelijk kunnen wij dan in de richting komen die mevrouw Dik-Faber als ideaal ziet. Op dit moment moeten wij volgens mij roeien met de riemen die wij hebben. Het bijstoken van biomassa is één daarvan.

Mevrouw Dik-Faber (ChristenUnie):

Ik denk dat goedkoop uiteindelijk duurkoop is. Het standpunt van de minister dat wij nu moeten inzetten op de meest goedkope technieken, deel ik niet. Uiteindelijk kan wel eens blijken dat dit ook niet de meest toekomstgerichte, duurzame technieken zijn. Is de minister bereid om een gesprek aan te gaan met de Tweede Kamer over de systematiek van de SDE-plusregeling, over de manier waarop wij deze willen invullen en over de vraag voor welke technieken en innovaties die regeling bedoeld is?

Minister Kamp:

De SDE-plussystematiek richt zich ook niet op de aller-goedkoopste technieken. Alle technieken die in beeld zijn, willen wij gebruiken. Wat daarvoor in beeld mag zijn, is in de Europese richtlijn aangegeven. Vervolgens bekijken wij per techniek hoe wij daarmee met zo min mogelijk geld zo veel mogelijk kunnen bereiken. Het is dus niet zo dat wij zo veel mogelijk aan biomassa doen. Wij doen aan biomassa, wind op land, wind op zee en andere mogelijkheden. Wij willen die allemaal benutten. Wat mevrouw Dik-Faber en anderen daarnaast zeggen over energiebesparing, is ook allemaal waar, maar het heeft geen zin als wij als Nederland daarvoor ons eigen dingetje bedenken. Het is juist nodig om dit in internationaal verband te doen. Vandaag gaat het alleen over de financiering van de opslag, maar als mevrouw Dik-Faber mij vraagt of ik nog eens met de Kamer wil praten over hoe de techniek in elkaar zit, hoe die nu uitpakt en hoe die in de toekomst nog verbeterd kan worden, dan ben ik daar altijd toe bereid. Dat zou misschien kunnen op het moment dat ik de Kamer rapporteer over de leveranciers. Anderen hebben hier ook over gesproken en gevraagd of ik er onderzoek naar wil doen. Dat onderzoek is al gestart en het loopt. De bevindingen uit het onderzoek zullen wij de Kamer presenteren. Dat zou een mogelijke gelegenheid zijn om dit gesprek te laten plaatsvinden.

Mevrouw Dik-Faber (ChristenUnie):

Ik ben het absoluut niet eens met de minister als hij zegt dat Nederland in internationaal verband moet optrekken en geen uitzondering moet maken. Dit ontslaat ons niet van de verplichting om een eigen koers in te zetten. Als China en de Verenigde Staten er niet bij zijn of als in andere Europese landen bepaalde keuzes worden gemaakt, kunnen wij in Nederland ook onze eigen keuzes maken, met name als het gaat om biomassa. Ik ben blij met de

toezegging dat we over de SDE-plussystematiek kunnen spreken.

Minister Kamp:

Wij moeten zeker onze eigen keuzes maken, maar dat doen wij toch ook? In Europa is ook voor Nederland afgesproken dat wij ten minste 14% moeten halen in 2020. De twee grootste politieke partijen in de Kamer, die een regeerakkoord hebben opgesteld, hebben daarover gepraat en besloten dat zij naar 16% willen. Bovendien zetten zij een punt op de horizon voor het jaar 2050 en willen zij ook daarnaar toewerken. Natuurlijk kunnen wij dus afwijken van de keuzes die andere landen maken. Wij zouden er ook verder van af kunnen wijken en besluiten dat wij de biomassa helemaal vergeten en het helemaal met wind op land en wind op zee doen, maar dan wordt het nog veel duurder dan het nu al wordt. De Kamer heeft nu al bezwaren tegen de bedragen. Ik denk dat het heel nuttig is om alle verschillende instrumenten te gebruiken die wij volgens de internationale afspraken mogen gebruiken, en om dat op een zo kostenefficiënt mogelijke manier te doen. Daarvoor is de SDE-plusregeling heel geschikt. Ik wijs erop dat andere landen overwegen om ook die richting op te gaan. Landen die tot nu toe alleen met een leveranciersverplichting werken, stappen daarvan af. Wij zitten met de SDE-plusregeling helemaal niet op zo'n verkeerde weg. Het wetsvoorstel dat ik nu verdedig, heb ik overgenomen van mijn voorganger Maxime Verhagen. Hij heeft hiermee eer ingelegd. Dit is een goed doordacht voorstel. Wij hebben een systematiek ontwikkeld waarmee wij een goed voorbeeld geven aan andere landen. Daar kunnen wij trots op zijn.

De voorzitter:

Ik stel voor dat u echt doorgaat met uw betoog en vooral ook met de beantwoording van de resterende vragen van Kamerleden.

Minister Kamp:

Daar ben ik ook op mijn manier mee bezig, voorzitter. Ik zal dat zo compact mogelijk doen.

Verschillende woordvoerders hebben gezegd dat zij de bedragen die worden uitgetrokken, veel te hoog vinden. De bedragen die uitgetrokken worden, zijn de bedragen die net genoeg zijn om de doelstelling voor 2020 te kunnen realiseren. Het zou heel verkeerd zijn als wij in het regeerakkoord een doelstelling zouden vaststellen, maar vervolgens niet het geld beschikbaar zouden maken om dat voor elkaar te krijgen. Wij hebben gevraagd wat wij ervoor nodig hebben om dat voor elkaar te krijgen. Het budget dat op dit moment ligt op 900 miljoen per jaar, moet in het jaar 2017, het eind van deze kabinetsperiode, tot 1,8 miljard worden gebracht en moet daarna door-groeien tot de eerdergenoemde bedragen. Dat zijn zeer hoge bedragen, maar dat zijn de bedragen die nodig zijn, ook volgens het Planbureau voor de Leefomgeving en het ECN. Zij hebben dat bekeken. Zij zeggen dat het een ambitieuze doelstelling is, maar dat het op deze manier kan worden gehaald. Vervolgens is het echter mijn taak om te proberen om dit geld niet uit te geven. Wij zouden moeten proberen om met minder geld toe te kunnen.

Dan kom ik de heer Leegte tegemoet, want hij zei dat je dit eigenlijk met het emissiehandelssysteem voor CO₂ moet doen. In Europees verband hebben wij een afspraak gemaakt over een emissiehandelssysteem. Dat is op gang gezet. Energiebedrijven moeten die rechten kopen en de

Kamp

industrie krijgt die rechten. Ieder jaar wordt het plafond verlaagd. Op die manier zet je er druk op en zou je bedrijven, kennisinstellingen en overheden moeten prikkelen om van alles te doen en te bedenken om ervoor te zorgen dat zij het te behalen resultaat voor zo weinig mogelijk geld bereiken. Dat systeem werkt echter nog niet optimaal. Oorspronkelijk was de gedachte dat die rechten ongeveer € 20 per ton uitgestoten CO₂ zouden gaan kosten. Op dit moment ligt die prijs op € 8. Dat komt door de economische recessie en het komt omdat er veel in duurzame energie is geïnvesteerd maar het emissieplafond niet is verlaagd. Dat systeem moet dus worden verbeterd. Als het lukt om het systeem te verbeteren, betekent dat dus dat de fossiele energie duurder wordt en het verschil met de duurzame energie minder wordt. Dan hoeft minder subsidie naar duurzame energie te gaan en heb je dus minder geld nodig.

Een andere mogelijkheid om geld te besparen is dat wij meer dan wij nu inschatten, kunnen besteden aan relatief goedkope duurzame energie. Wij geven bijvoorbeeld geld uit aan wind op zee. Dat is duur. Wind op land is wat minder duur. Als wij erin slagen op een verantwoorde en goedkopere manier meer wind op land te realiseren, besparen wij geld en hebben wij dus minder geld nodig dan ik nu heb berekend, aan de Kamer heb doorgegeven en staat in het regeerakkoord.

Een derde mogelijkheid is dat wij er door innovatie in slagen om de kosten van duurzame energie te verlagen. Daarvoor zijn goede mogelijkheden. Er is bijvoorbeeld met het veld, de kennisinstellingen en de bedrijven afgesproken dat de prijs voor wind op zee in 2020 met 40% naar beneden gaat. Dat is een voorbeeld van innovatieve ontwikkeling waardoor je op dat punt prijsverlaging realiseert. Naarmate die prijs lager wordt, kun je dus geld besparen en heb je die hoge bedragen waar het nu over gaat, niet nodig.

Ik denk dat deze drie sporen om te proberen de uitgaven te drukken heel goed passen in de hele SDE-plusfilosofie, namelijk om duurzame technologieën met elkaar te laten concurreren en ervoor te zorgen dat die technologieën versneld rendabel worden gemaakt.

Ik ben het echter ook eens met mevrouw Dik-Faber. Zij zegt dat het eigenlijk niet zo moet, omdat het moet kunnen concurreren. Je moet fossiele energie en duurzame energie op een en dezelfde markt laten concurreren zonder dat je daarbij met subsidie ingrijpt, zoals op dit moment gebeurt. Het is prachtig als wij dat kunnen bereiken. Ik ben daar helemaal voor. Ik denk ook dat dit gaat gebeuren. De fossiele energie wordt duurder. Er komt steeds meer innovatie voor duurzame energie. Dat betekent dat zij bij elkaar in de buurt komen, ook onder druk van een CO₂-emissiehandelssysteem dat wel goed werkt. Als wij dit voor elkaar krijgen, moet er uiteindelijk een markt ontstaan voor energie waar duurzame energie in meespeelt en waarbij duurzame energie zonder subsidie kan concurreren met fossiele energie. Dat zijn wij nu aan het proberen met het beleid dat wij op gang hebben gezet. Ik schat in dat er in de Kamer nog geen discussie is over de CO₂-reductie, althans bij de meeste woordvoerders. Ook is er geen discussie over de noodzaak om aan duurzame-energieproductie te doen. De verschillende woordvoerders hebben zich daarover bij meerdere gelegenheden al uitgelaten. Wel kun je discussiëren over de manier waarop. Echter, we hebben hier een systeem ontwikkeld waarbij we een doelstelling hebben geformuleerd, waarbij we geld beschikbaar hebben gesteld en waarbij we een mid-

del hebben gecreëerd dat ons in staat stelt de uitgaven zo laag mogelijk te houden. Verder heb ik zojuist al beschreven dat we er enkele methoden omheen hebben om, als we daar succesvol in zijn, ervoor te zorgen dat het totaal van de verwachte uitgaven in de toekomst lager zal zijn. Hiermee doen we iets wat absoluut noodzakelijk is: het leveren van een reële bijdrage aan de duurzame energie en aan de CO₂-reductie in Nederland.

De heer Vos heeft gevraagd naar de uitgaven in 2018 en 2019 voor de SDE-plus en ik wil daar zeker niet geheimzinnig over doen. Ik heb al gezegd dat voor het jaar 2013 het totaalbedrag voor hernieuwbare energie via de MEP, de SDE en de SDE-plus 900 miljoen is. Daarvan is 100 miljoen voor de SDE-plus bestemd. Voor het jaar 2017 is het totaal 1,8 miljard, waarvan 875 miljoen voor de SDE-plus is bestemd. Voor het jaar 2018 hebben we 1,6 miljard ingeboekt, voor het jaar 2019 is dat 2,4 miljard en voor het jaar 2020 is dat 3 miljard. Dat zijn de bijdragen die nodig zijn om de doelstelling in 2020 te realiseren. Een nuanceering daarvan heb ik net al gegeven en die zal ongetwijfeld ook de heer Vos niet ontgaan zijn.

Over de leveranciersverplichting heb ik gesproken, ook naar aanleiding van de inbreng van de heer Vos. Hij heeft gevraagd naar de verplichtingen die al zijn aangegaan voor de SDE-plus. Je gaat de verplichting aan voor de langere termijn; de heer Vos weet dat als geen ander. Echter, op een gegeven moment moeten de plannen wel gerealiseerd worden. Dan ga je de bedragen ook echt geven. Van de eerste bedragen die er echt uitgaan, is sprake in het jaar 2013. Dan zijn er nog de bedragen die al toegezegd zijn. Zo is de SDE-plus in 2011 voor de eerste keer opengesteld. Er is toen voor 1,5 miljard aan verplichtingen aangegaan. In 2012 zijn er voor SDE-plus verplichtingen aangegaan tot een totaal van 1,7 miljard. Binnenkort kom ik met een brief over de openstelling van de SDE-plus in 2013. We zullen dan kijken wat daaruit volgt.

Mevrouw Klever koos voor een zeer kritische benadering en zij haalde daarbij onder andere het grote windpark aan dat ten noorden van Ameland in de Noordzee wordt gerealiseerd voor een bedrag van 4 miljard door een Duits bedrijf. We zullen zien welk bedrijf die windmolens uiteindelijk realiseert, maar laten we ons ook realiseren dat dit niet iets is wat onder de SDE-plus valt. Dit stamt uit 2009, toen de SDE-plus er nog niet was. Het ging toen over andere regelingen die inmiddels niet meer benut worden. Ze lopen nog wel door vanwege de aangegane verplichtingen, maar als regeling zijn ze vervallen. Daarvoor in de plaats is de SDE-plus gekomen. Op grond van de oude regelingen is een apart bedrag voor Wind op Zee beschikbaar gesteld door het toenmalige kabinet, Balkenende IV. Er is toen gekozen voor een aparte tender voor het dubbele windmolenpark in de Noordzee en daar is dat bedrag aan besteed. Ik denk dat je dat soort dingen inderdaad moet doen om ervoor te zorgen dat je de duurzame energieproductie van de grond krijgt. Wind op Zee is daar een belangrijk onderdeel van. Er moeten concrete projecten gerealiseerd worden. Die kosten veel geld, maar die gaan ook gedurende heel veel jaren geld opleveren. Ik denk dat wat we in 2009 hebben gedaan, goed te verdedigen is. Dat kan ook geen reden zijn om ons van de wijs te laten brengen van wat we ons in het jaar 2012 voornemen voor de periode tot 2020, en daarna tot 2050.

De heer Vos heeft gezegd dat hij een technisch amendement heeft over een aantal fouten die hij heeft opgemerkt in de stukken. Hij heeft gezegd dat hij heeft gezien dat een aantal keren het woord euro is vergeten en dat

Kamp

andere dingetjes fout zijn gegaan. De heer Vos heeft gelijk. Mede dankzij zijn attentie en die van anderen hebben wij ons dat gerealiseerd. Ik begrijp dat de heer Vos heel goed in staat is dat via een amendement te corrigeren, maar dat dit misschien een beetje beneden zijn stand is. Het is niet beneden mijn stand, dus ik heb het via een nota van wijzigingen al voor hem gedaan en deze nota dien ik nu bij de voorzitter in. Ik vraag de voorzitter deze nota nu verder bij dit wetsvoorstel in behandeling te laten nemen.

Op de vragen van mevrouw Dik-Faber ben ik uitgebreid ingegaan. Ik hoop dat de benadering die ik kies haar bevalt. Zij spreekt over de verhouding tussen huishoudens en industrie. Daarop kom ik terug als ik nader inga op de vragen van mevrouw Van Veldhoven. Zij sloot haar betoog af door het energieakkoord van de SER aan te halen. Ik begrijp dat zij dat instemmend deed. Ik ben hier ook erg blij mee. Als wij zulke grote wijzigingen willen aanbrengen en het gaat om zoveel geld en zo'n lange termijn, om de hoogte van de zeespiegel en om het klimaatbeleid, om de vraag of wij nou doorgaan met fossiele brandstoffen met alle nadelen ervan – de beperkte beschikbaarheid ervan en de afhankelijkheid van oliesjeiks zoals mevrouw Van Veldhoven dat formuleert – of dat wij het op een andere manier gaan doen en wij als Nederland daar het voortouw bij nemen, dan kunnen wij dat alleen maar voor elkaar krijgen als wij daar een heel breed draagvlak voor hebben in de Nederlandse samenleving. Ik ben erg blij met het initiatief van de SER om tot een energieakkoord te komen en heb daarover ook afspraken gemaakt met de voorzitter van de SER. Ik zal vanuit mijn ministerie en vanuit andere ministeries gedurende een halfjaar mensen beschikbaar stellen aan een projectteam om dat voor elkaar te krijgen. Ook vanuit het bedrijfsleven, de vakbonden en de kenniscentra worden daarvoor mensen beschikbaar gesteld. Wij zullen met elkaar proberen om dat wat wij ons op het punt van duurzame energie voorgenomen hebben, te realiseren. Tevens zullen wij bekijken hoe wij het optimale resultaat kunnen halen uit de middelen die wij hebben en het geld dat wij ervoor beschikbaar stellen. Dit is zeker niet het eind van de discussie. Ik wil die verdere discussie heel graag met de Kamer aangaan, maar dit is wel een belangrijke stap in de discussie.

Mevrouw Van Veldhoven is erg kritisch over de degressieve tariefstructuur die erin zit. Zij wenst dat op een andere manier te doen en heeft daarvoor een amendement gemaakt. Ik complimenteer mevrouw Van Veldhoven met de wijze waarop zij dat heeft gedaan. Het amendement is heel goed doordacht, zeer gedetailleerd en sluit goed aan bij het wetsvoorstel dat voorligt, waardoor het heel goed onderdeel kan uitmaken van de behandeling. Wat mij betreft geen centje pijn. Wij moeten echter wel kijken waar het nu over gaat. De basis van wat wij aan het doen zijn, is de energiebelasting. Wij hebben een energiebelasting in Nederland die 4,8 miljard euro per jaar opbrengt. D66 was daar destijds ook voorstander van. Die energiebelasting is opgelegd en gelijktijdig is dat geld weer teruggesluisd naar de ib en de Vpb, ook met de gedachte van "de vervuiler betaalt" en "je moet arbeid niet te duur maken". De gedachte achter de energiebelasting is dat 50% van die last door de burgers gedragen moet worden en 50% door de bedrijven. Hierop is gestuurd met de degressieve tariefstructuur. Die tariefstructuur is zodanig vormgegeven dat de uitkomst precies 50% burgers is en 50% bedrijven. Dan kun je zeggen: waarom niet 100% bij de bedrijven, dan zijn wij eraf want de burgers hebben het al moei-

lijk genoeg. Als de burgers echter niet hiervoor hoeven te betalen, maar het bedrijf waar ze werken failliet gaat en ze hun baan kwijtraken, hebben zij het ook moeilijk. Of als de bedrijven die kosten krijgen en vervolgens in hun producten doorberekenen, krijgen de burgers het op die manier voor hun kiezen. De burgers schieten daar weinig mee op. De tariefstructuur is dus toegespitst op de 50/50-verdeling en dat is een belangrijk gegeven. Het gaat om een heel groot bedrag. De opslag waar we nu over spreken, is een fiscale heffing naar analogie van de energiebelasting en daarom is opnieuw gekozen voor de 50/50-verdeling en is ook weer gekozen voor het degressieve tarief. Mevrouw Van Veldhoven maakt er met haar amendement een vlaktaks van en dat betekent dat de verhouding anders wordt. Die wordt dan niet 50/50, maar 35/65. In het begin gaat het nog niet om zo veel geld, maar het wordt steeds meer. De verhouding 35/65 betekent dat er veel meer druk op bedrijven komt te liggen. Ik ga zo meteen nog iets over die bedrijven zeggen.

Mevrouw Van Veldhoven heeft in haar toelichting gezegd dat ze het een weeffout vindt en ze zegt dat deze weeffout ook in de energiebelasting zit. Als de lijn van haar amendement wordt doorgetrokken in de energiebelasting, gaat het helemaal om zeer grote bedragen. Voor een gemiddeld gezin komt de verbetering als gevolg van het voorstel van mevrouw Van Veldhoven, in het jaar 2017 op € 26 per jaar. Dat is niet niks en het bedrag loopt op tot € 90 in 2020. Deze verbetering realiseert mevrouw Van Veldhoven met haar amendement. Maar die prijs moet natuurlijk betaald worden. Dat betekent dat een gemiddeld staalbedrijf in het jaar 2017 een bedrag van € 100.000 extra kwijt is en dat dit in 2020 oploopt tot € 365.000. Een chemisch bedrijf betaalt in 2017 € 160.000 extra, en in 2020 komt dat op € 550.000.

Dan laat ik nog buiten beschouwing wat er gebeurt als de link met de energiebelasting wordt doorgetrokken, zoals mevrouw Van Veldhoven suggereert. Hierdoor wordt vooral de exporterende industrie geraakt, omdat die de kosten niet kan doorberekenen in de prijzen. In het buitenland hebben ze dat immers niet. Het gaat dan ten laste van de winst en dus ten laste van de werkgelegenheid. In een economisch problematische tijd, waarin de werkgelegenheid een probleem is en waarin de toenemende werkloosheid ons zorgen baart, is het volgens mij niet goed om bedrijven waarvan een aantal het al moeilijk heeft, hiermee over de rand te duwen. De chemische industrie werd al aangehaald. Hiervan werd gezegd dat ze al de noodklok luidt omdat er grote verschillen in de wereld zijn ten nadele van Nederland wat betreft de prijzen op energiegebied: ze kunnen nog nauwelijks concurreren. Als men dan ook nog dit soort verschuivingen aanbrengt, denk ik dat we onszelf tekort doen wat betreft de werkgelegenheid.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik dank de minister voor de complimenten over het amendement. Het is jammer dat het oordeel erover minder positief is. Ik heb er nog een aantal vragen over. Ten eerste had ik een vraag gesteld over de 50/50-verdeling. Klopt het nog dat de energiebelasting zo uitpakt? In het regeerakkoord wordt de energiebelasting immers vanaf de tweede schijf verder verlaagd voor bedrijven en in de eerste schijf wordt een verschuiving aangebracht tussen groene en niet-groene energie. Dat geldt vooral voor huishoudens, maar je ziet sowieso op verschillende punten de energiebelasting scheiden. Ik had de minister daarom ge-

Kamp

vraagt of het nog steeds zo is dat, na het regeerakkoord, de energiebelasting 50/50 is.

Dan kom ik op zijn appreciatie voor ons amendement. Ik zou graag willen dat de minister het laat doorrekenen op de effecten die hij noemt. Het is immers gemakkelijk om altijd de lijn te trekken dat lastenverhoging werkgelegenheid kost en dat bedrijven naar het buitenland verhuizen. Dat willen we allemaal niet. Maar het regeerakkoord houdt ook een veel forsere lastenverzwaring voor het bedrijfsleven in. Bovendien hangt de concurrentiekracht van het Nederlandse bedrijfsleven niet alleen af van de energielasten. Het kabinet verhoogt bijvoorbeeld ook de assurantiebelasting sterk. Ik zou graag een doorrekening zien van het effect van mijn amendement, voordat de minister het op basis van dat argument van tafel veegt.

Minister Kamp:

Het CPB heeft dit berekend. Wij hebben in het regeerakkoord met de 16%-doelstelling aangegeven wat we willen gaan doen. We hebben verder aangegeven wat daarvoor noodzakelijk is, hoe we het geld op willen halen en hoe het verdeeld wordt. Het heeft effecten op de koopkracht van burgers en op de bedrijven, effecten die allemaal in beeld zijn gebracht door het CPB. U vraagt of ik een bepaald onderdeel specifiek wil laten doorrekenen. Met de tariefstructuur sturen wij op een 50/50-verdeling. Die houden we aan voor de energiebelasting en de opslag. Met uw amendement wordt die verhouding op 35/65 gebracht. Ik heb gezegd wat het betekent voor een gemiddeld huishouden: € 26 per jaar in 2017. Verder heb ik gezegd wat dat inhoudt voor staal- en chemiebedrijven. De problemen zitten met name bij de 350 grootste bedrijven. De vrijstelling die in de regeling zit, wordt in het amendement overgenomen, zegt mevrouw Van Veldhoven. Maar dat is alleen maar voor het stukje afname boven de 10 miljoen kWh. Daaronder moeten die bedrijven volledig betalen. De € 100.000 voor een staalbedrijf in 2017 en € 160.000 voor een chemiebedrijf zijn de effecten voor de afname onder 10 miljoen kWh. Bij de vijftien meest energie-intensieve bedrijven zit een groot probleem. Een is er al failliet, enkele andere hebben het moeilijk en de bedrijven daaronder klagen ook. Ik denk dat dat terecht is. Tegen de Kamer zeg ik: wees heel voorzichtig met het bedrijfsleven.

De voorzitter:

Korte vraag en een kort antwoord graag.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik neem dat punt heel serieus. Daarom vraag ik de minister om niet alleen de cijfers aan mij te geven die al in de toelichting op het amendement stonden, maar ook om het effect van dit amendement op de werkgelegenheid te laten doorrekenen. Als het echt zo slecht is als de minister zegt, dan ben ik bereid om te overwegen het amendement in te trekken. Maar dan wil ik het wel graag onderbouwd zien, en niet alleen maar horen dat het ons banen kost. Is de minister bereid dit amendement te laten doorrekenen op de effecten voor de werkgelegenheid?

Minister Kamp:

Met dit wetsvoorstel is een bedrag van 100 miljoen in het jaar 2013 gemoeid. Ik hoef niet te vertellen wat de situatie van de rijksbegroting is. Dit is een belangrijk punt dat we moeten realiseren. Anders gaan we volgend jaar uitgaven doen voor een bedrag van 100 miljoen waartegen-

over geen dekking staat. Vorige week is dit niet behandeld, dat doen we nu, en als we het vanavond afmaken en er wordt morgen over gestemd, dan kan ik het hopelijk nog tijdig door de Eerste Kamer krijgen. Maar als ik dit moet gaan doorrekenen op de manier die u vraagt, dan weet ik dat niet. We hebben wat het algemene beeld betreft een doorrekening gehad van de lasten voor de burgers en voor het bedrijfsleven en voor de werkgelegenheid. Ik vind het niet gewenst om daarvoor op onderdelen extra doorberekeningen te laten maken, vooral omdat wij met deze opslag aansluiten bij de 50/50-systematiek van de energiebelasting. In deze economisch moeilijke tijden vind ik het onverstandig om meer lasten naar het bedrijfsleven te schuiven, omdat je daarmee grote werkgelegenheidsrisico's loopt.

De voorzitter:

Allerlaatste vraag, mevrouw Van Veldhoven.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik kan deze vraag alleen herhalen, want de minister blijft het afwijzen van het amendement onderbouwen met het argument dat het werkgelegenheid kost. Maar hij is niet bereid om dat zwart op wit te laten zetten. Het CPB kan dit soort dingen heel snel doorrekenen. Het gaat alleen over dit amendement, dat volgens mij snel kan worden geregeld, zodat er geen vertraging ontstaat.

Minister Kamp:

Niet alleen het CPB kan van alles doorrekenen, ook wij hebben ons verstand. Van die vijftien grote bedrijven is er al eentje failliet, terwijl enkele andere grote problemen hebben. Wij zijn op dit moment met bedrijven aan het bekijken hoe de zaak goed georganiseerd kan worden, ook qua concurrentie met Duitsland, als het gaat om de levering van elektriciteit, om het transporteren daarvan over netten, kosten die je al dan niet in rekening brengt. Wij kijken hoe die bedrijven het zo kunnen inrichten dat ze de zaak aan de gang kunnen houden, om te voorkomen dat in bepaalde regio's de werkgelegenheid verdwijnt. De chemische industrie, die voor een groot deel van die 350 bedrijven staat, maakt zich echt grote zorgen. De winstgevendheid daar loopt snel terug. Als ik nu tegen een chemisch bedrijf moet gaan zeggen dat een gemiddeld chemisch bedrijf dankzij het amendement van mevrouw Van Veldhoven € 550.000 extra moet betalen en nog veel meer als het in de energiebelasting wordt doorgezet, dan denk ik dat dat bedrijf daar niet blij van wordt, en ook de werknemers van dat bedrijf niet.

Mevrouw Klever (PVV):

Ik hoor de minister allemaal mooie woorden zeggen: "bedrijven hebben het al zo moeilijk" en "ik wil ze niet met nog meer lastenverzwaringen opzadelen, want ze staan al aan de rand van de afgrond". Maar is dat laatste nu juist niet precies wat de minister doet met dit wetsvoorstel? Er moet in 2020 1,5 miljard worden opgehaald bij die bedrijven, en daarvoor ook nog wat andere bedragen. Drijft de minister ze met dit wetsvoorstel nu juist niet naar de rand van de afgrond?

Minister Kamp:

Stel dat we dit niet zouden doen. Stel dat we ons niet druk zouden maken over duurzame energie, dat we wind op zee flauwekul zouden vinden, dat we wind op land niks zouden vinden, evenals biomassa, SDE-plus en alle duur-

Kamp

zame-energiedoelstellingen. Stel dat we zouden vinden dat er met het klimaat helemaal niets aan de hand is. En dan blijkt straks dat er toch een probleem is, doordat de fossiele brandstoffen niet meer beschikbaar zijn vanwege het feit dat er te weinig van is of dat men ons die brandstoffen niet meer wil doorgeven vanuit de gebieden waar die nog wel beschikbaar zijn. Of er blijkt straks dat er onomkeerbare dingen aan de hand zijn met het klimaat, dingen die we helemaal niet meer in de hand kunnen krijgen. Op dit moment wordt ons voorspeld dat er in een eeuw tijd een zeespiegelstijging van 1 meter zal zijn. Er zijn mensen die zeggen dat er zulke grote schommelingen in het klimaat zijn dat er in allerlei delen van de wereld heel zorgwekkende dingen gebeuren. Stel nu dat op een gegeven moment blijkt dat het echt naar de verkeerde kant doorslaat en we er helemaal niets aan hebben gedaan omdat we alles maar flauwekul vonden en geen kosten wilden maken. Dan zijn de bedrijven in Nederland pas echt slecht uit. Nu zijn de bedrijven goed uit, omdat ze weten dat de Nederlandse overheid zich realiseert wat er gebeurt, zich daarvoor mede verantwoordelijk voelt, daarover in internationaal verband, in de wereld en in Europa, afspraken probeert te maken en zelf in Nederland die afspraken probeert te realiseren, daarvoor een doel neerzet en betekenisvolle stappen in die richting zet.

Mevrouw Klever (PVV):

De minister schetst nu wel een heel erg doemscenario. De fossiele brandstoffen raken voorlopig nog niet op. Er is echt nog voor honderden jaren aan fossiele brandstoffen. In Amerika is er zelfs een industriële renaissance, omdat men daar zo ontzettend veel schaliegas en schalieolie vindt. De minister schetst dus echt een doemscenario. Verder heeft de minister het over klimaatverandering. Ik heb die niet genoemd, maar omdat de minister die nu noemt, zeg ik: klimaatverandering is van alle tijden en het aandeel van de mens in de klimaatverandering is bijzonder klein, 4%. Het gaat nu echter om de lastenverzwaring voor bedrijven. De minister en ik maken ons daar beiden zorgen over. Is het nodig om de bedrijven met honderduizenden euro's aan belasting op te zadelen voor een probleem dat wetenschappelijk niet bewezen is?

Minister Kamp:

Die discussie tussen mevrouw Klever en mij is niet zo interessant. Wie zijn wij om hier op woensdagavond om tien over half twaalf het eens te worden over wat er met het klimaat in de wereld aan de hand is? Daar zijn deskundigen voor. Daarover worden internationale bijeenkomsten georganiseerd. Daarover worden op een gegeven moment internationale verdragen gesloten. Europa heeft bij het sluiten van die internationale verdragen een eigen inbreng gehad, maar gaat vervolgens zelf nog bekijken hoe het die in het eigen gebied gaat vertalen. Dat wordt dan door Europa in een richtlijn vastgelegd. Dan komt dat naar Nederland. In Nederland worden er verkiezingen gehouden en wordt een regeerakkoord gesloten, waarin dat wordt vastgelegd. Wij moeten dat nu gewoon gaan uitvoeren. Wij kunnen dan wel tegen elkaar gaan zeggen dat het klimaat allemaal flauwekul is, maar dat is een wereldvreemde discussie. Het zou onverantwoord zijn om zo te handelen. Het bedrijfsleven wenst geen onverantwoord handelende overheid. Het bedrijfsleven wenst een overheid die doet wat nodig is, die duidelijkheid op lange termijn biedt en consistent is in haar beleid. Dat is precies wat dit kabinet het bedrijfsleven wil bieden.

De voorzitter:

Ik wil graag weten hoelang u nog nodig denkt te hebben.

Minister Kamp:

Zoals altijd ben ik als was in uw handen, mevrouw de voorzitter. Ik zal dus proberen om in ieder geval voor twaalf uur, misschien zelfs al om vijf voor twaalf of zo, klaar te zijn.

De voorzitter:

Dat lijkt me prima.

Minister Kamp:

Ik zal iets korter en compacter moeten zijn in de beantwoording.

Mevrouw Van Veldhoven had twee punten van kritiek. Ik ben daar niet blij mee, omdat ik het belangrijk vind om haar bij mij te houden. De 16%-doelstelling is niet niks geweest in zo'n regeerakkoord. Er moest verschrikkelijk bezuinigd worden en hier moest extra geld voor gevonden worden. We wisten heel goed dat er enorme problemen met de koopkracht waren, maar op dit punt moest toch nog iets extra's aan de burgers gevraagd worden. We hebben dat gedaan omdat we dachten dat het nodig was. We hopen in D66 een medestander te treffen die dezelfde doelstelling heeft en die tot dusverre het beleid op dit punt voor een belangrijk deel mede heeft gesteund. Dus ik ben niet zo blij dat ik mevrouw Van Veldhuizen wat betreft het eerste punt van haar amendement niet tevreden kan stellen.

Ik vind het ook niet fijn dat ik dat ook niet kan doen op het tweede punt. Zij wenst een fonds te hebben. Zij wil dat het geld dat beschikbaar is, helemaal voor dit doel wordt uitgegeven. De beste mogelijkheid om dat te doen is middels een fonds. Dan kan er nooit een misverstand over zijn. Al het geld dat je binnenhaalt, komt in dat fonds en al het geld dat je uitgeeft, haal je uit dat fonds. Dus er gaat geen euro verloren. Dat is het allermooiste. Maar het is wel regelrecht in strijd met de begrotingsregels. Er is een scheiding van inkomsten en uitgaven. Als er een nieuw kabinet komt, worden die begrotingsregels weer vastgesteld. Dat is nu ook gebeurd. Daar zitten we gewoon aan vast. Die begrotingsregels wat betreft de scheiding van inkomsten en uitgaven zijn er sinds toenmalig minister Zalm. Die hebben grote betekenis en vandaar dat we moeten proberen ons daaraan te houden.

In dit geval is dat ook mogelijk. Bij het begin van de kabinetsperiode brengen we dit soort regelingen wat betreft de schatting van de inkomsten en uitgaven helemaal op orde. Dus we gaan kijken wat naar beste weten de hoogte is van de uitgaven en de hoogte van de inkomsten. Dat gaan we dan op dat moment goed ramen. Vervolgens hebben we binnen het kabinet afgesproken dat als de uitgaven achterblijven, het desbetreffende bedrag mag worden doorgeschoven naar het volgende jaar en dat het in dat volgende jaar mag worden uitgegeven. Dat mag in het jaar daarna weer. Er zijn geen beperkingen aan. Dus dat geld blijft allemaal binnen.

Het enige wat mis zou kunnen gaan, is dat de inkomsten uiteindelijk wat hoger zijn dan geraamd. Dat meerdere is dan een probleem. Dat praat ik niet weg, maar het is wel een beperkt probleem. Bij de energiebelasting blijkt dat in de orde van grootte van maximaal 2% à 3% te liggen. Gelet op dat beperkte percentage en het feit dat voor de rest het geld voor het doel behouden kan blijven, hoop

Kamp

ik dat mevrouw Van Veldhoven met deze invulling kan instemmen.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):
Heeft de minister een principieel bezwaar tegen het Deltafonds?

Minister Kamp:
Ik weet dat er fondsen zijn. Op een gegeven moment worden daar dan ook weer politieke afspraken over gemaakt. Bij het begin van een kabinetsperiode gaat het erom wat je in die periode doet. Bij het begin van deze kabinetsperiode is, net als de vorige keer, die afspraak gemaakt. Ik denk dat het verstandig is om ons daaraan te houden, vooral vanwege de afspraak die we met Financiën hebben kunnen maken dat wat er aan uitgaven niet gedaan wordt, helemaal naar het volgende jaar doorgeschoven kan worden. Op die manier is een constructie zoals het Deltafonds niet echt noodzakelijk, vooral omdat het probleem dat hier speelt beperkt kan worden tot maximaal 2% à 3% per jaar. Ik vind dat ook een voorwaarde. Ik heb er helemaal geen trek in om geld binnen te halen om dat vervolgens niet voor dit goede doel uit te geven. Dus als er problemen ontstaan, meld ik dat aan de Tweede Kamer en dan ben ik ook beschikbaar om met de Kamer te praten over hoe we er een oplossing voor kunnen vinden. Dan zal ik ook de oplossing zoals mevrouw Van Veldhoven die voorstaat, niet bij voorbaat uitsluiten.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):
Ik vind dat een heldere toezegging. Het gaat mij nooit om het instrument maar altijd om het doel. Ik moet constateren dat er in de begroting de komende jaren meer dan een heel klein bedrag vrijvalt, namelijk een bedrag oplopend tot 50 miljoen in 2014. Dan hebben wij het niet over kleine bedragen. Ik hoor graag wat de oplossing van de minister is om ervoor te zorgen dat die middelen niet naar pensioenpremies gaan, maar daadwerkelijk aan duurzame energie worden besteed.

Minister Kamp:
Wat de SDE-plus betreft is dat helemaal niet aan de orde. Wij hebben juist de oude regelingen afgeschaft. Voor de nieuwe regeling is een begrotingssystematiek vastgesteld. Dat betekent dat wij het nu goed geregeld hebben. Ik kan niet de MEP en de SDE terugdraaien. Ik ben gebonden aan de regels die daarvoor gelden. De Kamer en ik zijn verantwoordelijk voor de SDE-plus dankzij het voorstel van mijn voorganger, de heer Verhagen. Ik denk dat wij die zaak op orde hebben. De Kamer kan ervan op aan dat ik mij er voortdurend voor zal inzetten dat er geen geld verloren gaat. Wij hebben hier verschrikkelijk veel geld voor nodig. Ik zal proberen om de uitgaven te drukken en om het CO₂-emissiehandelsstelsel te verbeteren. Ik zal ook proberen om te voorkomen dat opgehaald geld aan een ander doel uitgegeven wordt.

De heer Leegte (VVD):
In de systematiek van de begrotingsregels kan men zich ook voorstellen dat geld dat te veel is binnengekomen, te hoge inkomsten, later gecompenseerd wordt door lagere inkomsten. Is dat een van de opties die de minister meeneemt in zijn analyse van de situatie met een stuwmeer aan niet-gebruikt geld?

Minister Kamp:
Ik wil geen stuwmeer aan niet-gebruikt geld. Ik ga de oplossingen die de heer Leegte naar voren brengt echter niet bij voorbaat uitsluiten. Ik ben van mening dat wij met de SDE-plusregeling een flexibel systeem hebben ontworpen en dat wij dat hebben gecombineerd met begrotingsafspraken. Daardoor zullen er in komende jaren geen bedragen onbenut blijven. Tegen mevrouw Van Veldhoven heb ik al gezegd dat als het anders zal lopen dan ik inschat, wij daarvoor een oplossing moeten vinden. De oplossing van mevrouw Van Veldhoven is niet bij voorbaat uitgesloten. Die van de heer Leegte echter ook niet. Ik denk dat wij het op een nette manier hebben geregeld.

De heer Leegte gaat heel mooi terug naar turf en wind, die uiteindelijk goed waren voor 200.000 arbeidsplaatsen en ons in de Gouden Eeuw hebben geplaagd. Over turf denken wij nu wat anders. Wij zitten echter nog steeds boven op de wind. De molens worden steeds groter en mooier. Ik denk dat er op het punt van innovatie van windenergie nog een heleboel kan gebeuren. Ik hoop dat wij ook nu weer een ontwikkeling op gang kunnen brengen die ertoe leidt dat ook het Nederlandse bedrijfsleven volop betrokken wordt bij het optimaal benutten van al die mogelijkheden van duurzame energie en innovatie. Daardoor kan Nederland in de Europese markt een sterke positie krijgen, waarmee wij met zijn allen ons voordeel kunnen doen.

De heer Leegte heeft ook gesproken over de afspraken in het regeerakkoord over de doelstelling van 16% in 2020 en de evaluatie, een tussenmoment, gepland in het jaar 2016. Kijk, ik draai mij niet onder die doelstelling van 16% uit. In het VVD-verkiezingsprogramma staat een doelstelling van 14%. In het PvdA-verkiezingsprogramma staat een doelstelling van 18%. Daarover is onderhandeld. Daar is 16% uitgekomen. Het bedrag dat daarvoor nodig is, is vrijgemaakt. Er is gezegd dat rekening gehouden moet worden met de energie-intensieve bedrijven. Die moeten er niet aan onderdoen. De werkgelegenheid daar moet in stand blijven. Ook moet gekeken worden naar de concurrentiepositie van de energie-intensieve factoren in Nederland. Ook moet gekeken worden naar de lastenverzwaring die optreedt voor zowel burgers als bedrijven en of de ingeboekte compensatie voldoende is. Ook moet gekeken worden hoe de nieuwe technieken zich ontwikkelen. Ik heb drie sporen genoemd waarlangs de kosten gedrukt kunnen worden. Daar moet je ook naar kijken. Al die dingen moeten in 2016 bekeken worden om vervolgens te beslissen hoe wij doorgaan. Ik zie dat alles echter in positieve zin, met als doel om de politieke afspraak van 16% in 2020 te bereiken. In 2050 moet in internationaal verband de gehele behoefte met duurzame energie worden afgedekt. Die doelen wil ik overeind houden. Dat is mijn uitleg van dit punt van het regeerakkoord. Ik hoop dat ook de heer Leegte daarmee kan instemmen.

De heer Leegte heeft mij gevraagd of ik contact wil opnemen met de chemische industrie over wat er allemaal gaande is. Uit het antwoord op vragen van andere sprekers, heeft hij al begrepen hoezeer ik het van belang vind hoe de maatregelen in de chemische industrie, in de staalindustrie en voor andere grote bedrijven uitpakken. Ik ben voortdurend in contact met dat soort bedrijven, ook in de topsectoren. Wij zullen daar ook zeker mee doorgaan.

De heer Leegte zette vraagtekens bij de subsidie voor zonnepanelen. Daar is in het Lenteakkoord een bedrag voor uitgetrokken. Vanuit het veld is daar negatief op

Kamp

gereageerd. Men zei: nu wordt zo'n regeling ingevoerd, mensen gaan daar op wachten terwijl de zaak al liep en die regeling dus eigenlijk niet nodig was. Er is toen besloten, onder andere door de partij van de heer Leegte, om dat te doen. In het jaar 2012 loopt die regeling. In het jaar 2013 is daar nog geld voor beschikbaar. Als wij die op dit moment zouden beëindigen, zijn daar ook consequenties aan verbonden wat betreft de werking van de markt voor die zonnepanelen. Mensen stellen zich toch weer in op zo'n regeling als die er is. Als de Kamer zou uitspreken dat zij van mening is dat die regeling, waar vraagtekens bij te zetten zijn, zou moeten eindigen, kunnen wij bekijken wat wij vervolgens met dat geld zouden kunnen doen. Ik heb goed geluisterd naar de inbrengen van de woordvoerders vandaag en ik heb niet gemerkt dat er een meerderheid is voor beëindiging van die regeling. Dan zeg ik: ik houd die regeling vast en ik ga niet opnieuw onzekerheid creëren. Ik voer dat Lenteakkoord uit op dat punt. Het heeft volgens mij ook waarde op zichzelf om zo'n afspraak na te komen. Ik zal het zien. Als er een motie van de heer Leegte komt en er een meerderheid voor is, zullen wij bezien wat wij daarmee moeten doen.

De heer Leegte vroeg hoe het gaat met de evaluatie. Ik ben niet zo gek op het evalueren van zaken die nauwelijks zijn ingegaan. Ik heb al meegemaakt dat iets in het jaar dat het begon al moest worden geëvalueerd. Eerst werd gezegd dat na vijf jaar moest worden geëvalueerd, toen na drie jaar en toen wilde de Kamer het binnen jaar. Volgens mij draaien wij onszelf op die manier helemaal dol. Dat is niet verstandig. Ik denk dat wij consistent moeten zijn en langetermijnbeleid moeten voeren. Wij hebben goed nagedacht over de SDE-plusregeling en die blijkt goed te functioneren. Andere landen maken ook bewegingen in die richting. Ik heb nog geen beter systeem gezien. Als het er wel is, kunnen wij erover praten. Wij hebben nu een goed systeem. Dat is financieel afgedekt en er wij hebben er politieke afspraken over gemaakt. Ik denk dat wij die evaluatie moeten doen op een moment dat er echt wat te evalueren is en zeker niet te snel.

De heer Jansen heeft gevraagd wat er rationeel is aan de hele SDE-systeem. Ik hoop dat ik zijn vraag beantwoord heb. Ik ben al ingegaan op de 50/50-verdeling. Hij vraagt zich af waarom de vervuiler niet betaalt. De vervuiler betaalt wel. Onder andere in het Lenteakkoord – ik heb dat al genoemd – was invoering van een belasting op het verstoken kolen aan de orde. Die belasting wordt, volgens afspraak, gewoon ingevoerd met ingang van 1 januari 2013. De systematiek van de vervuiler betaalt, ligt ten grondslag aan de energiebelasting op zichzelf. Wij halen 4,8 miljard weg vanwege het verstoken van voornamelijk fossiele energie. Dat wordt weer teruggegeven in verlaging van in het bijzonder de kosten van arbeid. Ik denk dat wij aan dat principe al een heleboel recht hebben gedaan.

De heer Jansen zegt dat gas en elektriciteit ongelijk behandeld worden. Hij vraagt of ik daar nader op in wil gaan. Die ongelijke behandeling zit er wel degelijk in. Bijvoorbeeld voor tuinders is er in de energiebelasting, en dus ook in deze opslag voor de SDE-plus, een regeling getroffen waardoor zij een lagere gasprijs betalen. Er zitten dus verschillen in de wijze waarop wij gas en elektriciteit behandelen. Ik denk dat daar goede overwegingen aan te grondslag liggen. Ik geloof dat we met het voorstel dat we nu doen, waarbij we precies de systematiek van de energiebelasting willen handhaven, net zoals we gaan werken met de degressieve tariefstructuur en die

gebruiken om op 50–50 aan te sturen, met de nuancering die net werd aangegeven voor wat betreft in het bijzonder de tuinders, een goed systeem met een goede onderbouwing hebben.

Mevrouw Klever vraagt zich af waar de extra btw-opbrengsten terechtkomen. Die komen terecht in de schatkist. Zij had het ook over een blinde ambitie voor 16%. Ik hoop haar duidelijk te hebben gemaakt dat dit toch wat anders ligt. Het is niet zozeer een blinde ambitie maar het voelen van verantwoordelijkheid en het waarmaken van die verantwoordelijkheid. Mevrouw Klever liet zich uit over een dubbel windmolenpark in de Noordzee ten noorden van Ameland. Ik heb uitgelegd hoe daar in 2009 toe gekomen is. Mevrouw Klever zegt dat wat we hier aan het doen zijn, een sluipmoordenaar voor de economie is. Ik denk dat het juist een van de steunpilaren wordt onder de economie van de toekomst.

Ik ben al ingegaan op de vragen van mevrouw Van Tongeren. Zij steunt de doelstellingen voor 2020 en 2050. Ik hoop dat ik haar gerustgesteld hebt voor wat betreft de bedragen die niet blijven liggen zoals zij vreesde. Zij wilde de bedragen weten die voor 2018 en 2019 uitgegeven worden. Die heb ik haar gegeven.

Mevrouw Mulder stelde een kritische vraag over de doelstelling van 16%. Ik heb haar daar al antwoord op gegeven. Ik hoop dat zij zich kan vinden in dat antwoord.

Zij vraagt zich af ook of de transparantie voor huishoudens verbeterd kan worden. Ja, maar dat was juist een overweging van mijn voorganger om dit voorstel te doen. We hadden immers ook de energiebelasting gewoon kunnen verhogen. Met dit voorstel maken we voor huishoudens precies inzichtelijk wat zij extra moeten betalen op hun energierekening vanwege onze ambities met duurzame energie. Dit is wellicht niet het volmaakte antwoord op het probleem dat mevrouw Mulder naar voren heeft gebracht, dus ik wil nog eens bekijken of we het inzicht bij de burger over wat we hier doen, wat dat allemaal kost en bij wie we dat neerleggen verder kunnen verbeteren. Ik zal mij daarop beraden naar aanleiding van hetgeen mevrouw Mulder naar voren heeft gebracht. Ik zal bezien hoe en wanneer we dat kunnen doen.

Mevrouw Mulder vraagt ook wat we met de vrijvallende middelen gaan doen. Daar heb ik al op geantwoord.

Mevrouw de voorzitter, ik had u beloofd dat ik om 23.55 uur klaar zou zijn. Het is nu 23.56 uur, waarvoor mijn verontschuldiging. Dank u wel.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

In eerste termijn zei ik dat de ontwikkelingen van de centrale energieopwekking invloed kunnen hebben op de inkomsten die we verwachten door deze wet. Ik vroeg de minister toen of hij kon kijken wat de prognoses zijn ten aanzien van de inkomsten voor de energiebelasting de komende jaren. Mijn fractie is daar nog steeds benieuwd naar. Er mag overigens ook best per brief een antwoord op komen.

Minister Kamp:

Die gegevens krijgt de Kamer omdat mevrouw Mulder erom gevraagd heeft. Ik heb haar kunnen zeggen dat de opbrengst van de energiebelasting 4,8 miljard is, maar zij wil cijfers over de toekomst hebben en die cijfers krijgt zij.

De voorzitter:

Dank u wel. Hiermee zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de Kamer en de regering. Ik zie

Kamp

dat er behoefte bestaat bij bijna alle leden aan een korte tweede termijn. Het woord is aan mevrouw Dik-Faber van de ChristenUnie.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik sta hier met een motie aangaande biomassa. Het zal u duidelijk zijn geworden uit mijn eerste termijn dat de ChristenUnie niet te spreken is over het feit dat de bijstook van biomassa in kolencentrales gesubsidieerd wordt vanuit de SDE-plus. Ik heb nog even goed naar de wettekst gekeken en gezien dat de wet alleen ziet op het financiële deel van de SDE-plus. Ik heb al de toezegging van de minister gekregen dat we nog met elkaar gaan spreken over de systematiek van de SDE-plus en over de vraag welke maatregelen, waaronder biomassa, daar wel of niet passend in zijn. Ik ga de motie nu dus niet indienen.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Voorzitter. De minister wil de energietransitie vormgeven, maar wel graag zo goedkoop mogelijk. Hij wil in ieder geval niet onnodig geld uitgeven. Dat delen wij, maar dat betekent voor ons niet dat we de huishoudens belasting laten betalen om congressen mee te organiseren. Net als huishoudens moeten wij spaarzaam met geld omgaan, want dan komen we er verder mee.

Mijn volgende punt is mijn amendement. D66 deelt de opvatting van de minister dat we het bedrijfsleven niet het land uit moeten jagen. De minister heeft onderzocht dat dit bij de SDE-plus op basis van een fiftyfifty-verdeling ook helemaal niet gebeurt. Hij zou een doorrekening, gebaseerd op diezelfde harde feiten, op tafel moeten leggen voordat hij het D66-amendement op die gronden afwijst. Ik betreur het dat hij dat niet doet, want dan kan hij het effect waaraan hij refereert, niet echt hardmaken. Al hoop ik natuurlijk dat hij na deze uitlokking zal zeggen: dat doe ik alsnog! Dat kan dan wellicht voor 2014. Dan treedt er geen vertraging op en heeft het PBL alle tijd om het op te lossen.

De minister zei dat hij niet blij was met de kritiek van D66, maar ik kan hem geruststellen. Die was echt opbouwend bedoeld. D66 wil dit systeem ook sterker en robuuster maken, en werken aan een consistent en stevig energiebeleid, constructief waar dat kan en kritisch waar dat moet. Dat leidt soms nog tot mooie resultaten ook. In die context dank ik de minister voor de toezegging dat het geld voor groene energie ook echt naar groene energie gaat. Ik heb al gezegd dat het mij niet zozeer gaat om het middel maar om het doel. Daarom zal ik de motie die ik had voorbereid, niet indienen. Ik wil eerst afwachten hoe de minister hiermee omgaat.

Ik heb één andere motie, die ik wel wil voorleggen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de consistentie van het overheidsbeleid in belangrijke mate bepalend is voor het investeringsklimaat in de duurzame energiesector;

overwegende dat de plannen voor de SDE-plusregeling en de daaraan gekoppelde opslag lopen tot 2021, maar dat in het regeerakkoord de mogelijkheid opengehouden wordt dat er overgestapt wordt van een subsidiesysteem naar een verplichtingensysteem;

verzoekt de regering, voor het einde van 2013 helderheid te geven over de verwachte levensduur van de SDE-plus-regeling en de daaraan gekoppelde opslag,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Veldhoven. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 10 (33115).

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Ik dien deze motie in omdat het belangrijk is dat de markt een indicatie krijgt van wanneer zo'n overgang naar een nieuw systeem eventueel zou kunnen plaatsvinden.

Mijn laatste concrete vraag, die ik in eerste termijn ook heb gesteld maar die de minister nog niet heeft kunnen beantwoorden, is: hoe stimuleren we innovatie voldoende met de SDE-plus? Wat mij betreft, mag de minister ook de toezegging doen dat hij daar op een ander moment op terugkomt.

De heer **Leegte** (VVD):

Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn uitgebreide antwoord en voor zijn toezegging om contact te zoeken met de chemische industrie over de effecten en de concurrentiepositie. Ik dank de minister ook voor zijn toezegging om te bekijken hoe je omgaat met het mogelijk theoretische verschil in inkomsten en uitgaven bij de SDE-plus. Dat kan gaan naar een groter bedrag voor een nieuw jaar, maar ook naar een eventuele verlaging van de heffing in een bepaald jaar als het bulldozereffect zich voordoet. Dat zou mooi zijn voor de lastenverlichting.

Ik luister goed naar de minister als hij het heeft over de betrouwbaarheid van de overheid in relatie tot de zonnepanelen. Ik denk ook dat betrouwbaarheid in dit geval belangrijker is dan het betere. Ik zal daarover dan ook geen motie indienen, om in ieder geval de rust in de sector te behouden.

Ten slotte ben ik met de minister optimistisch, en geloof ik in vooruitgang en innovatie. Die 16% zal ook best haalbaar zijn. Ik heb de minister echter ook horen zeggen dat het getal van 14% voor Nederland echt van belang is als, in een slecht geval, alle knoppen negatief zouden uitpakken. Al het meerdere is mooi en dat is ook het streven, maar wel onder de voorwaarde van de betaalbaarheid van de technische mogelijkheden enzovoorts.

Paulus Jansen

De heer **Paulus Jansen** (SP):

Voorzitter. De minister heeft in reactie op vragen van mevrouw Klever gezegd dat hij heel positief staat tegenover de noodzaak van klimaatbeleid en het investeren in duurzame energie. Het doet mij genoegen om dat te horen uit de mond van een VVD-bewindspersoon. Wellicht is dit een kleine winst van dit kabinet ten opzichte van het vorige. Ook de SP-fractie denkt dat in dit geval het klimaatdoel, namelijk het zekerstellen van de energievoorziening op lange termijn, en het versterken van de economische structuur van Nederland hand in hand zouden moeten gaan en dat deze combinatie daarvoor heel nuttig kan zijn.

De minister stelde ook dat het kabinet goed bezig is met vergroening, onder meer omdat de kolenbelasting uit het Lenteakkoord, het Kunduzakkoord, is gehandhaafd. Laat ik nu gehoord hebben dat dit gebeurd is omdat de PvdA dat per se wilde vasthouden, maar dat daarvoor als wisselgeld in de SDE het bijstoken van houtpellets is opgenomen. Dat zou betekenen dat we twee keer geld heen en weer pompen. Dat lijkt me qua economische ratio niet helemaal in de haak. Misschien kan de minister daar nog op reageren.

Ik heb één motie naar aanleiding van het rapport van het CPB waaraan ik gerefereerd heb. Uit het antwoord van de minister proef ik dat hij het wat ingewikkeld vindt om dat in het kader van dit wetsvoorstel snel even te regelen. Dat kan ik me voorstellen. Ik neem echter aan dat hij de studie wel gelezen heeft of nog gaat lezen. Het CPB zegt feitelijk dat door het grote verschil in de hoogte van de heffing per megajoule huishoudens een suboptimale afweging maken voor investeringen in duurzame energie en dat daardoor in wezen met het geld dat wij in duurzame energie steken een suboptimaal resultaat gehaald wordt. Dat lijkt mij niet goed, vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de hoogte van de energiebelasting op elektriciteit en gas omgerekend naar euro's per megajoule een factor zeven verschilt;

overwegende dat een CPB-studie aantoont dat dit verschil kan leiden tot suboptimale transitie naar een duurzame energievoorziening;

verzoekt de regering om voor de begrotingscyclus van 2014 een voorstel uit te werken om de energiebelasting in overeenstemming te brengen met de primaire energie van de verbruikte brandstof,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Paulus Jansen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 11 (33115).

Mevrouw **Klever** (PVV):

Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen. Het zal hem wellicht niet verbazen dat hij mij niet heeft kunnen overtuigen om voor dit wetsvoorstel te stemmen. Wat betreft de geplande evaluatie in 2016 heb ik nog een motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Wet opslag duurzame energie in 2016 geëvalueerd wordt;

overwegende dat SDE-plussubsidies over langdurige periodes worden vastgelegd en volledig gefinancierd worden uit de opslag duurzame energie;

overwegende dat een evaluatie alleen zinvol is als de SDE-plussubsidies na 2016 niet voor aanvang van de evaluatie zijn vastgelegd;

verzoekt de regering om voor de evaluatie van de Wet opslag duurzame energie in 2016 geen SDE-plussubsidies te verstrekken voor de periode erna,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Klever. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 12 (33115).

Minister Kamp:

Voorzitter. In reactie op mevrouw Van Veldhoven wil ik opmerken dat inderdaad ook bij de 50/50-regeling die wij conform de verdeling bij de energiebelasting ook voorstellen voor deze toeslag, de druk op het bedrijfsleven verder wordt vergroot. Er lag al druk op het bedrijfsleven vanwege de 50% aan energiebelasting, voor zover het dat geld niet heeft teruggekregen via de verlaging van de vennootschapsbelastingtarieven. Deze opslag komt erbij. Wij hebben afgesproken dat er in deze kabinetsperiode een compensatie gegeven wordt voor wat er aan druk komt. Daarvoor is een bedrag van 375 miljoen opgenomen in de becijferingen van het regeerakkoord. Het kabinet heeft dus geprobeerd om zeer voorzichtig om te gaan met de lastendruk voor het bedrijfsleven. Ik zal niet zeggen dat mevrouw Van Veldhoven dit niet doet, maar haar afweging tussen lastendruk voor burgers en lastendruk voor het bedrijfsleven is anders uitgevallen. Laten wij het verschil niet groter maken dan het is. Over de energiebelastingen zijn wij het tot dusver wel eens geworden. Mevrouw Van Veldhoven stelt ook niet voor om daar iets aan te veranderen. Wij willen voor deze nieuwe heffing naar 50/50. Mevrouw Van Veldhoven wil naar 35/65. Als wij het over het principe van deze regeling eens zijn, zou mevrouw Van Veldhoven in dit verband misschien over haar voorkeur heen kunnen stappen.

Kamp

Mevrouw Van Veldhoven wil nog graag een antwoord op de vraag op welke wijze wij de innovatie gaan stimuleren met de SDE-plusregeling. Ik denk dat juist een van de grote voordelen van de SDE-plusregeling is dat je per techniek bekijkt hoe je door toepassing van innovatie met zo weinig mogelijk geld, zo veel mogelijk resultaat kunt bereiken. Degenen die dat presteren, krijgen het geld toegewezen. Dat is het mooie van deze SDE-plusregeling. Tot dusver is dit ook in de praktijk gebleken. Als er nog mogelijkheden zijn om dit verder te verfijnen, zullen wij dat zeker niet laten.

In haar motie op stuk nr. 10 verzoekt mevrouw Van Veldhoven de regering om voor het einde van 2013 helderheid te geven over de verwachte levensduur van de SDE-plusregeling en de daaraan gekoppelde opslag. Net zoals mevrouw Van Veldhoven vind ik het belangrijk dat wij consistent zijn en dat wij een zekerheid bieden voor de lange termijn. Wij moeten bedrijven en kennisinstellingen het vertrouwen geven om te investeren, want dan weten zij dat de overheid een koers is ingeslagen waar zij zelf iets in ziet en waar zij op de lange termijn aan vast wil houden. Er kunnen nieuwe ontwikkelingen zijn. Het is mogelijk dat uit het onderzoek naar de leveranciersverplichting iets komt waardoor wij er toch een mix van maken, waarin ook de leveranciersverplichting wordt ingepast. Ik kan mevrouw Van Veldhoven toezeggen dat, als wij een wijziging doorvoeren, wij dit in ieder geval zo zullen doen dat er geen gat valt voor de verplichtingen die wij willen aangaan. Op die manier zullen wij dus de investeringszekerheid niet schaden. Dat kan ik mevrouw Van Veldhoven toezeggen. Ik wil haar niet toezeggen dat wij daar op de wijze waarop zij het geformuleerd heeft, dus voor het eind van 2013, helderheid over geven. Ik wil wel twee zaken doen. Het onderzoek naar de leveranciersverplichting is gaande. Zodra er een uitkomst is, zal die naar de Kamer gaan. Dan praten wij weer over de systematiek van de SDE-plusregeling, ook naar aanleiding van wat mevrouw Dik-Faber zei. Verder zal ik ervoor zorgen dat er in ieder geval geen gat valt in de koers betreffende het al dan niet samenlopen van SDE-plusregeling met een leveranciersverplichting, als die al ingevoerd zal worden. Ik hoop dat deze toezeggingen van mijn kant voldoende zijn voor mevrouw Van Veldhoven om niet vast te houden aan deze motie.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Wat is de timing van het onderzoek naar de leveranciersverplichting?

Minister Kamp:

Dat loopt. Wat mij betreft, zal dit in het eerste halfjaar van 2013 met de conclusies aan de Kamer worden gestuurd. Bij die gelegenheid zullen wij ook de zaken bespreken waar mevrouw Dik-Faber naar heeft gevraagd.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik overweeg om de motie in ieder geval aan te houden. Ik was eigenlijk op zoek naar het tijdstip waarop wij er meer over weten en wanneer wij het bedrijfsleven helderheid kunnen geven over de kant die het opgaat.

De voorzitter:

Mevrouw Van Veldhoven, houdt u de motie aan? Als het goed is gaan wij morgen stemmen.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ja.

De voorzitter:

Op verzoek van mevrouw Van Veldhoven stel ik voor, haar motie (33115, nr. 10) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Minister Kamp:

De heer Leegte heeft aangegeven hoe hij aankijkt tegen de 14% en de 16% en tegen hetgeen in het jaar 2016 gaat gebeuren. Het is van groot belang wat de heer Leegte hiervan vindt namens de VVD-fractie. Ook van belang is wat ik hiervan heb gezegd. Dat is niet direct door de heer Leegte tegengesproken. Laten wij zien of wij straks in 2016 op dit punt toch tot gezamenlijke conclusies kunnen komen. Ik heb daar vertrouwen in.

De heer Jansen heeft gehoord dat er bij de informatie die leidde tot de totstandkoming van het regeerakkoord, een koppeling zou zijn gelegd tussen de kolenbelasting en het bij- en meestoken van biomassa. Ik hoop nog eens met de bron van de heer Jansen te kunnen spreken, want ik heb toevallig ook iets met die informatie te maken gehad en mij is dit ontgaan. Als mijn geheugen op dit punt kan worden opgefrist, ben ik de heer Jansen daar dankbaar voor.

De heer Jansen heeft ook nog een motie ingediend. Daarin verzoekt hij de regering om voor de begrotingscyclus van 2014 een voorstel uit te werken om de energiebelasting in overeenstemming te brengen met de primaire energie van de verbruikte brandstof. Dat lijkt mij belangwekkend, maar ik ben niet de goede bewindspersoon om dit mee te bespreken. Dit is echt het terrein van de staatssecretaris van Financiën. Ik kan wel zeggen dat het voorstel volgens mij met name negatieve koopkrachteffecten voor lage inkomens heeft. Ik ben er dus niet enthousiast over, maar als de discussie hierover met de staatssecretaris leidt tot een uitkomst waarin ook de heer Jansen zich kan vinden, zou dat heel mooi zijn. Ik vraag de heer Jansen dus om deze motie aan te houden tot een discussie met de staatssecretaris van Financiën.

De heer Paulus Jansen (SP):

Ik ben best bereid om de motie aan te houden, want er is geen enkele reden om die morgen in stemming te brengen. Het lijkt me logisch dat de minister ook tijd heeft voor terugkoppeling met de staatssecretaris. De minister is coördinerend bewindspersoon voor energiebeleid. Het zou dus wel prettig zijn om de discussie op dit punt ook met de minister te kunnen voeren. Ik kan mij voorstellen dat er een gezamenlijke brief komt met een reactie en dat wij die betrekken bij een debat dat uiterlijk over een jaar en twee à drie maanden kan worden gevoerd.

Minister Kamp:

Ik zal wat de heer Jansen zegt, bespreken met mijn collega van Financiën.

De voorzitter:

Op verzoek van de heer Paulus Jansen stel ik voor, zijn motie (33115, nr. 11) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Kamp

Minister **Kamp**:

Tot slot reageer ik op de motie van mevrouw Klever. Ik heb toen ik in het vorige kabinet zat, twee jaar prettig met mevrouw Klever kunnen werken in de Eerste Kamer. Ik hoop ook in de Tweede Kamer prettig met haar te kunnen werken. Als wij het ergens over eens kunnen worden, is dat mij dus een lief ding waard. Op dit punt is dat echter niet mogelijk. Wij moeten de SDE-plusbeschikkingen voor vijftien jaar verstrekken. Als je bedrijven wilt laten investeren in windmolens, wind op zee en andere grote projecten, moet je ze ook zekerheid voor een lange termijn geven. Deze beschikkingen lopen altijd vijftien jaar. Ik kan dus niet zeggen dat wij voor de periode na 2016 geen verplichtingen aangaan. Om die reden moet ik de motie van mevrouw Klever ontraden.

Ik bedank de Kamer voor de wijze waarop zij dit voorstel heeft behandeld. Ik heb al gezegd dat mijn voorganger Verhagen met dit voorstel is gekomen, dat ik het een eer vond om het te mogen verdedigen en dat ik denk dat wij hiermee een belangrijke stap naar een betere toekomst kunnen zetten.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

Ik dank de minister. Over de ingediende moties en het wetsvoorstel zal morgen worden gestemd.

Sluiting 00.19 uur.